

Hüseyin Məmmədov

*VƏTƏNİN
ÖLMƏZ
ŞƏHİDİ*

Bakı-2021

Redaktor:
VAQİF İSAQOĞLU,
Yazıcı, şair, Prezident mükafatçısı

Hüseyin Məmmədov - “Vətənin ölməz şəhidi”,
Bakı 2021, “Maarif” nəşriyyatı, 96 səhifə

*Kitab şəhid Türkman Məmmədovun
ömür yoluna həsr olunub.*

@H.Məmmədov

YARI YOLDA QALAN ÖMÜR

(Ön söz)

Yaşadığımız kənd, oba, qəsəbə, şəhər, üstündə gəzib dolaşdığımız, bərəkətli nemətlərindən bəhrələndiyimiz torpaq dədə-babalarımızın müqəddəs əmanətidir. Onu göz bəbəyi kimi qorumaq, gecə-gündüz keşiyində durmaq, necə deyərlər, ömrünü onun ömrünə calamaq nəinki hərbçilərin, bütövlükdə hər bir vətəndaşın borcudur. Biz torpağa Ana demişik. Belə olan təqdirdə sual oluna bilər: Bəs sən onun oğlu olmağa layiqsənmi?

Azərbaycan torpaq uğrunda çox şəhidlər verib. Dönüb həm uzağa, həm də yaxın keçmişə nəzər salsaq görərik ki, əsrlər boyu vətənimizin başı üzərində qara buludlar dolaşib. Düşmənimiz zaman-zaman torpaqlarımızı ələ keçiriblər. Xalqımız dəfələrlə soyqırıma məruz qalıb.

Hörmətli oxucu! Vətənə vurulan yaralar, igid oğulların qanı ilə yoğrulan torpaqlar, durna qatarı kimi səf-səf düzülən şəhid məzarları ürəyimizi sizildədan ağırlardı.

Öz jurnalist həyatını el-obasız təsəvvür edə bilməyən, təəssübkeş qələm dostumuz, Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinin üzvü Hüseyin Məmmədovun indi sizin qarşınızda “Vətənin ölməz şəhidi” kitabının əlyazmasını oxuyub qurtarmamış və oradakı dərdli (lakin şərəfli) talelərin təsiri altında istər-istəməz bu sözləri yazıram. Türkmanın keçdiyi şərəfli ömür yolu haqqında düşünə-düşünə, yaddaşından ürəyimə işıqlı bir kəlamin öyüdləri damcılayır:

- Şəhid Türkman Məmmədov Gədəbəy rayonunun Şinix

bölgəsinin Hacılar kəndində doğulub. Heydərli nəslinin qəhrəman övladıdır. Bu nəsilin övladları saf, dağ gölləri kimi təmiz, öz zəhməti ilə dolanan, hamının xeyir-şər işində yaxın-dan iştirak edən Məcid kişinin davamçılarıdır. Məcid kişi öz qəlbinin işığında yol gedən kişilərdən olub. Belə adamların heç vaxt şöhrət haqqında düşündükləri yadlarına gəlməz, şöhrət özü durub gələr onların vətən sayalı, yurd-torpaq hənirli ayaqlarına. Türkman da belə bir nəslin böyüdüb boy-a-başa çatdırıldığı övladlardan biri idi.

Əziz oxucu! Şəhid Türkman Məmmədovun yarı yolda qalan ömür yolu Azərbaycanın qəhrəmanlıq tarixinin bir hissəsidir. Çünkü onun doğulduğu ailənin mənsub olduğu nəslin üfüqləri sahilsiz, hüdudsuzdur, adı gözlə görünməyəndir. Onun haqqında yazılılanları, xatirələri oxuduqca bir daha əmin olursan ki, Türkman öz mənsub olduğu ölkəsi ilə yanaşı uca-lib, qəhrəmanlıq tariximizin zirvəsində dayanıb.

Qarşınızda bu kitab Qarabağda qəhrəmanlıqla döyüşüb, şəhid olan Türkman Məmmədovun xatirəsinə həsr olunub. Hüseyin Məmmədov onun taleyi, döyük yolları barədə öyrəndiklərini, bildiklərini qəlbinin bütün səmimiyyəti (həm də ağrısı) ilə sizə çatdırmağı özünə borc bilib. Hüseyin Məmmədovla söhbət edərkən dedi:

- İnanın, bu kitabdakı yazıları, xatirələri ürəyimin qanı ilə yazıb toplamışam. Türkmanın anasının, atasının, bacalarının göz yaşlarını görəndə onlara təskinlik verməyə belə gücüm çatmayıb...

Rəhimənin:

**Analar anar ağlar,
Dərdini sanar ağlar.
Dönər göy göyərçinə,
Yollara qonar ağlar.**

**Tutubdu qala dağı,
Kəməndə sala dağı.
Nə yara var sağalar,
Sağalmaz bala dağı.**

- deyən ananın saçları vaxtsız ağarıb, Türkmanın bacılarının baxışlarında “nə vaxt qayıdacaqsan, qardaş?” həsrətini görəndə göz yaşlarını ürəyimə axır...

Kədərlənmə, qələm dostum! Vaxt gur axan çaya bənzəyir. O çayı dayandırmaq, saxlamaq mümkün deyil. Olsa da təbiətin ixtiyarına qüdrətimiz çatmaz. Türkman ucu-bucağı görünməyən bir dağ çayına bənzəyirdi. Türkman hamının sevimliyi idi. Onun üçün ata müqəddəs idi, ana şərəf idi, bacılar, qohum-qardaş başucalığıydı. Türkmanın yaşamalı günləri qabaqdaydı. Amma müharibə onun arzularını yarımcıq qoydu...

“Vətənin ölməz şəhidi” kitabını oxuduqca qədim bir mütefəkkirin kəlamı yada düşür: Nə edəsən, yaxşilar Allahın da sevimiş olurlar. İndi Türkmanın yeri yaman görünür. Onun səsinin, gülüşlerinin həsrətində olanlar nələr çəkirlər, onu bir Allah bilir...

Bütün bunlar barədə Hüseyin Məmmədovun toplayıb yazdıığı xatirələr dil açıb danışır. Qəm eləmə, qələm dostum! Sən Ana Yurd qarşısında böyük bir borcdan çıxmışın. Bugünkü oxucularımız çox həssasdırlar. Ürəklə yazılmış kitabları, ürəklə də oxumağı bacarırlar.

SABİR HÜSEYNOV,

Prezident mükafatçısı, Azərbaycan Yaziçılar Birliyinin, keçmiş SSRİ Jurnalistlər İttifaqının üzvü, KTN-nin “Kənd həyatı” qəzetinin baş redaktoru

**MƏMMƏDOV TÜRKMAN
YOLÇU OĞLU
(Ömür yol)**

1998-ci ildə Gədəbəy rayonunun Hacılar kəndində anadan olub. 2005-ci ildə Cəbrayıl rayonu 22 sayılı ümumi orta məktəbin birinci sinifinə gedib. 2014-cü ildə doqquzuncu sinifi bitirib. Bakıxanov qəsəbəsindəki 17 sayılı Texniki Peşə məktəbinə daxil olub. “Telekommunikasiyada kompüter texnikasının istismarı üzrə operator” ixtisası üzrə oxuyub, oranı əla qiymətlərlə bitirib.

2019-cu ilin iyul ayında hərbi xidmətə çağırılıb. “N” sayılı hərbi hissədə “Hava hücumundan müdafiə qoşununda atıcı-zənitçi” kimi əsgərlik xidmətində idi.

27 sentyabr 2020-ci ildə başlayan Vətən müharibəsinin fəal iştirakçısı olub. Füzuli-Cəbrayıl-Qubadlı istiqamətlərində gedən döyüslərdə qəhrəmanlıqlar göstərib.

2020-ci il oktyabr ayının 27-də şəhid olub.

Təltifləri:

1. *12 noyabr 2019 – Təbriknamə*
2. *19 mart 2020 – Fəxri Fərman*
3. *22 may 2020 – Təşəkkür Məktubu*
4. *26 iyun 2020 – Fəxri Fərman*
5. *05 oktyabr 2020 – Fəxri Fərman*
6. *“Vətən uğrunda” medali*
7. *“Füzulinin azad edilməsinə görə” medali*

Vətənin ölməz şəhidi

YADA DÜŞƏR XATİRƏLƏR...

1998-ci il. Nəvəm olmuşdu. Adını Türkman qoyular. Bu ad çox xoşuma gəldi. Rəhimə qızım gecələr yatmadı. Gözlərinin yuxusunu, sevincini Türkmanın yuxusuna qatdı. Beşik başında şirin-şirin laylalar söylədi. Bu şirin, əziz və kövrək laylalar Türkmanın qanına, canına hopub hər gün onun boyuna bir bugda dənəsi boyda boy verirdi.

Nərgizim üzüm lay-lay,

Yaxana düzüm lay-lay.

Sən böyü, mən qocalım,

Toyunda süzüm lay-lay.

Gecələr keçərdi, Rəhimə balam oyaq qalardı. Türkmani oxşayardı.

Dağlar meşəlik,

Gül bənövşəlik,

Mən həmişəlik

Bu balama qurban.

Gözlərim öündə beləcə böyümüşdü Türkman...

Türkmani qollarım üstə saxlayıb, ona ağ qoçdan, qara qoçdan danışdım. Koroğludan, ərlərdən, nərlərdən danışdım. Nəvəmin gözləri nağıl dolu, ürəyi layla dolu boy atıb budaqlandı.

Bakıya köcdülər. Amma nəvəmdən uzaq düşmədim. Mən Bakıya, o, kəndə gəlirdi. Tez-tez görüşürdük. İstiqanlı uşaq idi. Ona həmişə fəxrlə, fəxarətlə baxırdım.

Halal çörəyimizin qoxusunu tanıdı. Bu evdə enli sinə, gen kürək, əyilməz qollu, bükülməz dici olan bir Türkman böyüdü. Türkman haqqı nahaqqa qurban verməyən, mərdi namərdə tay tutmayan oğlan idi. Düzlüğün, həqiqətin, insan-pərvərliyin yanındaydı.

Vətənin ölməz şəhidi

Mənim nəvəm ailəcanlıydı. Heç kimi incitməz, hamının könlünü almağı bacarırdı. Nənələrini, babalarını çox isteyirdi. Kəndə gələndə hər işdə bizə kömək edirdi. Bir dəfə həyətdə oturub çiçəklərdən dəmlənmiş çay içirdik, dedi:

- Baba, bizim bu kəndimiz dünyanın ən gözəl, yaraşıqlı yeridir. Təbiət bu yerlərdən öz səxavətini əsirgəməyib. Təmiz hava, qatığı, südü, min dərdin dərmanı olan balı, meyvələri. Bilmirəm bizimkilər Bakıda nə tapıb? Əsgərliyimi qurtarıb gəlib burada yaşayacam. Babamın yanında qalacam.

İndi o sözlərə tamarzı qalmışam. Əsgərliyə gedəndə narahat oldum. Hər gün Türkmani fikirləşirdim. Sonra eşitdim ki, dostlarına deyib: - Mən Azərbaycanın qəhrəman oğulları ilə fəxr edirəm. Əlif Hacıyev, Şirin Mirzəyev, İsgəndər Aznaurov, Məzahir Rüstəmov və bir çoxları ömürlərini torpaqlarımız uğrunda fəda etdirilər. Onlar vətən uğrunda şəhid oldular. Şəhidlikdən uca zırvə yoxdur və bu yol bizim yolumuzdur. Mənim sevimli nəvəm də şəhidlik yolunu seçdi... Şəhid olduğunu eşidəndə göz yaşlarını boğa bilmədim. Türkmana “ölüb” deməyə dilim gəlmir. O, mənim görən gözüm, döyünnən ürəyim idi. Ömrünün bahar çağını xəzan əvəz etdi. Səni heç kim unutmayıb, Türkman. Sən şəhid olalı bu gülləri, çiçəkləri babanın göz yaşları suvarır. Sənin ruhun çox sevdiyin bu dağların, Hacılar elinin üstündə pərvanə kimi dolaşır. Sən ölməmisən, sən babanın qəlbində, ürəyində yaşayırsan...

Əziz nəvəm! Hamı dünyasını dəyişəcək. Heç kim bu dünyani tutub duran deyil. Amma sənin ömrünə əvəz ömür tapılmayacaq. Bu dağlarda, obalarda yerin görünəcək...

***VİLAYƏT MƏMMƏDOV,
babası***

***

Inşan tutduğu yolu məsuliyyətini dərk edəndə nəzərdə tutduğu xoşməramlı məqsədi naminə mübarizə aparan- da şərəfli olur. Biz qardaşlar, bacılar bu həqiqətə həmi- şə sadiq olmuşuq. Valideynlərimizin qulluğunda durmuşuq. Onlarla nəfəs almışıq. Ata-oğul, nəvə-bala münasibətləri bizim nəsildə həmişə qorunub. Mənim nəvələrim, nəticələrim çoxdur. Yaşım səksəni keçib. Taleyimdən, keçdiyim həyat yolundan çox raziyam. Amma bir həqiqəti etiraf etməliyəm. Heç kim sözümdən inciməsin. Nəvələrimi daha çox istəyirəm. Türkmanın isə qəlbimdə ayrıca yeri var. Hələ uşaqlar kəndə qaba-ğıma qaçar, - baba, - deyib boy numa sarılardı.

İllər ötürdü. Hər il Türkman böyüyürdü. Bakıda oxusa da yay aylarını kəndə gələrdi. Hər işdə kömək edərdi. Elə bil heç şəhər uşağı deyildi. Sanki bu yerlərdə böyüüb boy-a-başa çatmışdı. Kənddə, nəsildə hamı onu çox istəyirdi. Bir dəfə həyətdə oturmuşdum, yaxınlaşış üzümdən öpüb dedi:

- Baba, bu dağlar çox ucadı. Mən heç yerdə belə dağlar, dərələr görməmişəm.

Bu sözləri deyəndə Türkmanın on bir yaşı var idi.

Sualını cavabsız qoymadım. Balaca əllərini ovcumun içində aldım, üz-gözündən doya-doya öpdüm. Sonra da dedim ki, gördüğün bu dağlar təmiz havasıyla bizə sağlamlıq, güc-qüvvət bəxş edir. Kəndimizin keçmiş iilə çox maraqlanardı. Qaçaq Cəfərqulu, Qosbədin və başqaları haqqında danışanda saatlarla qulaq asardı.

Nəvəm böyüdü, orta məktəbi, peşə təhsili məktəbini bitirdi. Onu evləndirmək, qızımın evinə gəlin gəlməsini çox arzu-

---

Vətənin ölməz şəhidi
layırdım. Ulu Tanrıdan arzu edirdim ki, o günləri mənə qis-
mət eləsin. O xoş gündə bu yaşimdə doyunca oynayım.

Görünür, qismət deyilmiş Nəvəm Vətən müharibəsində
şəhid oldu. Bakıda Türkmanı dəfn edib kəndə qayıtdım. Hər
yerdə onun ayaq izlərini axtarırdım.

Əsgərliyə gedəndə bu dağları, dərələri doyunca gəzdi.
Axşamüstü idi. Evin arxa tərəfində dayanmışdım. Çox xoşla-
diği bir mahnını zümrümə edirdi:

Bəlkə bu yerlərə bir də gəlmədim.

Duman, salamat qal, dağ, salamat qal...

Sən demə, Türkman beləcə dağlarnan vidalaşıb babasını
gözü yaşlı qoyacaq. Şəhid nəvəmin ətrini onun çox sevdiyi bu
yerlərdən alıram. Söz tapmiram danışmağa:

- Yerin rahat, qəbrin nurla dolsun, cənnət mələyi!

**İSA MƏMMƏDOV,
babası**

ZƏFƏR TARİXİMİZİ YAZANLAR

(*Türkman Yolçu oğlu haqqında düşüncələrim*)

Günəş üfüqə doğru tələsirdi. Türkmanın gözləri qarşı-sında əfsanəvi bir gözəllik açılmışdı. Buludlar səma-dan enib sanki dağlara pənah gətirmişdi. Bu mənzərələr Türkmani ovsunlamışdı. Qarabağı, dağları bu qədər gözəl, füsunkar, yaraşlıqlı görməmişdi. O, hətta bu yerləri baba yurdu olan Gədəbəylə müqayisə edirdi. O yerlər üçün qəribəmişdi.

Ana təbiət ona böyük bir ürək vermişdi. Torpağa, elə-obaya, insanlara bağlı məhəbbətlə döyünen bir ürək. Ömrünün mənasını işgal altında olan torpaqların azad edilməsində görürdü. Qulluq etdiyi “N” sayılı hərbi hissənin əsgərləri, komandirləri Türkmana qoçaq, igid bir oğlan kimi baxırdılar. Əsgər yoldaşlarının çətinliyi olanda özünü oda-közə vurub, onların işini həll edərdi. Onun döyüş üslubu, taktikası həyatın müxtəlif vaxtlarında risk etməsi ömründə müəyyən izlər qoydu, hətta çoxlarını təəccübləndirdi.

Ermənilərin Qarabağda əl-qol açması, at oynatması, Şuşada özlərini qalib ordunun əsgərləri kimi aparması, Ermənistəninin baş naziri Paşinyanın məst olub Cıdır düzündə yallı oynaması Türkmanın gözləri önündən getmirdi. Həmişə deyirdi ki, kaş mən əsgər olanda müharibə başlaya. Bu alçaqları orada məhv edib, torpaqlarımızı geri alıb rahat yaşayadıq. Bir neçə aydan sonra Türkmanın qulluq etdiyi “N” sayılı hərbi hissə öz cəbhəyə göndərilir. Türkman Vətən müharibəsinin yaxın günlərdə başlanacağıni hiss etmişdi.

Ermənilər Qarabağda azığınlıq edirdilər. Tovuz hadisələrin-dən sonra Azərbaycan Ordusu döyüş hazırlığına gətirildi. Ermənilərin sentyabr ayının 26-da Tərtər-Goranboy istiqamətində etdikləri hücumu sentyabr ayının 27-də Azərbaycan Ordusu genişmiqyaslı hücumla cavab verdi. Qarabağ od tutub yanındı. Azərbaycan Ordusunun hücumları o qədər effektli idi ki, erməni separatçıları silahlarını, texnikalarını, yaralılarını, leşlərini, hətta döyüş bayraqlarını meydanda qoyub qaçırdılar. Separatçıların 29 il ərzində tikdikləri dağılmaz qala hesab etdikləri səngərləri ordumuz darmadağın edib göyə sovurdu.

Türkman xidmət etdiyi hərbi hissənin hava hücumundan müdafiə qoşununda atıcı-zenitçi idi. Oktyabr ayının dördündə Cəbrayıł rayonu azad olunandan sonra Türkmanın qulluq etdiyi bölmə növbəti hücumu hazırlaşırıdı. İlk həmlədən sonra Azərbaycan Ordusu separatçıların hərbi hissələrini pərən-pərən salıb, kəndlərimizi düşmən tapdağından azad edib, strateji yüksəkliklərdə möhkəmlənmişdilər. Həmin döyüşdən sonra Türkman atası Yolçuya zəng edir:

- Salam, ata, necəsiniz? Yaxşıyam, addım-addım irəliləyi-rik. Bu şərəfsiz ermənilər hər tərəfi minalayıblar. Üz-üzə döyüşürük. Bizim qabağımızdan tülükü kimi qaçıb deşiklərə girirlər. Fikir etməyin, hər şey yaxşıdır, özünüzü qoruyun,

mənim burada olduğumu anama bildirmə. Anam-bacılarım üçün çox darıxıram, müharibə qurtarsayıd...

Türkmanın danışıığı Yolçunun xoşuna gəlmədi.

- Ay oğul, sən də özünü qoru, ehtiyatlı ol - dedi.

Ata-oğul xeyli danışdır. Sağollaşıb ayrıلندا atası Türkmana bir daha ehtiyatlı olmayı dönə-dönə tapşırıd.

Cəbhə həyatı, cəbhə ağrılırı, hər anında ölüm, ayrılıq var. Türkman səngərdə oturub qəmli-qəmli fikirləşirdi. Döyüşdə neçə-neçə dostunu, hərbçi yoldaşlarını itirmişdi. Nər kimi oğullar, igidlər minaya düşüb şikəst olmuşdular. Yaralı hərbçilərimizi döyüş meydanından çıxaran Türkman narahat idi O günü də, gecəni də narahat keçirmişdi. Məktəbə getdiyi illər yadına düşmüdü. İki bacı, bir qardaş sevinə-sevinə, gülə-gülə yola düşər, Türkman zarafatları ilə onları güldürər, sevincli anlar yaşıadardı. Qardaş-bacılar çox mehriban idilər. Sanki onlar üç alma idilər, yarı bölünmüşdülər. Bacı-qardaş bir-birlərinə adları kimi çox oxşayırdılar.

Qonşusu, oxuduğu məktəbin direktoru Mustafa müəllim onlara baxıb doyunca sevinərdi.

O vaxtdan illər keçmişdi. İndi bu uşaqlar böyümüş, qızlar ailə qurmuş, hərəsinin öz ev-eşikləri, Türkman isə Qarabağda döyüş meydanında azgrün düşmənə qarşı döyüşürdü. Oktyabr ayının 26-sı idi. Türkmanın qulluq etdiyi ordu birləşmələri mühüm tapşırıq almışdı – Xocavənd rayonunun Zoğalbulaq, Şəxir kəndlərini ermənilərdən təmizləmək. Türkman və döyüş yoldaşları 15-18 km yolu gedib meşədə qalırlar. Oktyabrin 27-də səhər tezdən Şəxir kəndinə hücum etməli idilər. Erməni separatçıları onlardan yüksəklikdə idilər. Onların gəlişini izləyən separatçılar ordumuzu minamyotdan və tankdan atəş açırlar. Atılan mərmi ordumuzun tən ortasına düşür. Əsgərlərdən bir neçə nəfər yerə yıxılır. Qalanları isə meşəyə, dərəyə qaçıl

---

Vətənin ölməz şəhidi gizlənirlər. Tez yaralı əsgərləri çıxarıb arxa cəbhəyə göndərilər. Əsgər yoldaşı Türkmanı oradan götürüb, yarasını bağlayıb, üzünə su vurur ki, ayıl, biz buradayıq. Ancaq Türkman gözlərini əbədi yumub şəhidlik zirvəsinə ucaldı.

Atası Yolcu işdə idi. Onun telefonuna gələn zəng onu sarıldı:

- Türkman ağır yaralanıb.

Yolcu bir anlığa nə edəcəyini bilmədi. Özündən asılı olma-yaraq göz yaşları yaz yağışı kimi səpələnirdi. Ürəyindən qara qanlar axırdı. Məni aldadırlar, şəhid olub. Yolcu əmisi oğlanları ilə Füzuliyə yola düşdülər. Hüseynlə Elşən Yolçuya təskinlik verirdilər ki, yaralıdır. Ağlayıb özünü üzəmə. Onlar Füzuli rayonunun hospitalına çatanda, onları Türkmanın komandiri Elman Mirzəyev və Elnur Mikayılov, Manqa komandiri Xanoğlan Cəfərov göz yaşları içində qarşılıyır. Onlar Türkmanın nəşini Bakıya yola salırlar. Noyabrin 1-də Türkmanın nəşini Bakıxanov qəsəbəsində yerləşən Şəhidlər xiyabanında torpağa tapşırılır. Mustafa müəllim Yolçunu oğlunun qəbri üstə ağlamağa qoymur. Onun göz yaşını silib dedi:

- Ağlama, qardaş! Oğlun bu torpaq, bu Vətən uğrunda canından keçib, ən yüksək zirvə olan – Şəhidlik zirvəsinə ucalıb. Sən başını uca tut, şəhid atasın.

- Kaş Türkman sağ-salamat qayıdaydı...

22 yaş nə yaşıdı. Eh, bir də qəhrəmanlıq yaşa baxmir ki...

Şəhidlik də hər adama qismət olmur. Şəhidlik ucalıqdır, əlçatmaz zirvədir.

Türkman 44 günlük savaş tariximizin ən şərəfli günlərini yazdı.

Bu səhifələr Vətən oğullarının qanı ilə, canı ilə həkk oldu tariximizə. Türkman kimi oğulların həyatı əbədi dastan olacaq, zaman-zaman onların adları hekayələrdə, əbədiyyət ünvanla-

Hüseyin Məmmədov _____
rında, yollarda bələdçi olacaq.

Mənim qəlbimdə isə uca bir zirvə var. Bu zirvə Türkman zirvəsidir. Bu zirvədən qanadlanan Türkman kimi oğullar qələbə sevinci yaşatdırılar bizə. Qarabağ həsrətinə son qoydu-
lar. Hər bir insana bu sevgi nəsilnən, qannan, gennən gəlir və
sonra tükənməz bir Vətən sevgisinə çevrilir. Hara getsək də,
bu sevgi səninlə addımlayır və böyük bir məhəbbət yaradır –
Vətən məhəbbəti.

SABİR QASIMOĞLU

XONÇASI BƏZƏNMƏDİ

Türkman hələ uşaq ikən çox sakit idi. Hərəkətləri ilə həmişə seçilib, fərqlənirdi. Həmişə gülər, sevincli görünərdi.

İllər ötdükcə Türkman yarışıqlı, uca boylu, mərd, qorxmaz oğlan oldu. Ailəmizin sözə baxan, özünü hamiya sevdirməyi bacaran bir Türkman oğlu var idi.

Əsgərliyə getməmişdən əvvəl ana-bala söhbət edərdik. Ondan soruşdum ki:

- Ay oğul, gözaltın varmı? Elçi gedək.

Türkman gülümsünüb:

- Ay ana, hələ əsgər gedim, işə düzəlim, sonra deyərəm - dedi.

Məktəbə gedən gündən sinif yoldaşları ilə tez ünsiyət qurar, dostluq edərdi. Müəllimləri onu çox istəyirdilər. Təlim-tərbiyəsinə söz ola bilməzdi. Böyükərə həmişə hörmətlə yanaşar, istərdi ki, onların gözündə ucalsın. Əsgərliyə gedəndə möclis quruldu, süfrə açıldı. Sinif yoldaşları ilə yeyib-içib, oynadılar. Onun bir rəqsi hələ də gözlərim önündən getmir. Xalası oğlu Turalın toyu idi. Musiqiçilərə sıfariş verdi ki, gözəl bir oyun havası çalın. Məni güclə oynamaya çıxardı.

Dayıları, xalaları, bibiləri ilə doyunca oynadı. Zarafatla

dedim ki, ay Türkman, hamını oynatdın, babalarınla nənələri niyi dəvət etmədin? Dedi ki, onların öz havaları var. Onlar bizimlə belə havaları oynaya bilməzlər.

O, əsgər getdiyi gündən çox narahat idim. Bir neçə dəfə həyat yoldaşımıla yanına getmişdim. Sonuncu dəfə gedəndə dedi: - Bu nədi, tez-tez gəlirsiniz. Daha gəlməyin. Elə bil körpə uşağam. Həftədə bir dəfə zəng edib danışacam.

Bir ildən çox idi hərbi xidmətdəydi. Bir neçə dəfə təşəkkür məktubu almışdıq. Komandırları həmişə Türkmandan razılıq edirdilər.

Türkman Vətən müharibəsi başlamamışdan bir həftə əvvəl evə zəng etmişdi. Səsi yaxşı eşidilmirdi. Dedim, ay Türkman, səni eşitmırəm. Dedi ki, ay ana, təlimdəyik. Sonra telefonu söndürdü.

Sentyabr ayının 27-də televizordan eşitdik ki, şərəfsiz ermənilər Tərtər və Goranboy rayonunda dinc əhalini atəş tutublar. Həmin gün Seyid Hüseyin babamızın ocağına qurban dedim, Allaha yalvardım ki, oğlum sağ-salamat gəlsin. Çox narahat idim. Telefonuma zəng gəldi. Açıdım, gördüm Türkmandı. Soruşdum, hardasan? Dedi ki, Sumqayıtda "N" sayılı hərbi hissədə. Ürəyimə damdı ki, məni arxayın salmaq üçün belə dedi. Sonra Yolçu ilə danışdı. Yolçunun sıfətindən hiss etdim ki, bunlar məndən nəyi isə gizlədirlər. Türkman şəhid olan günə qədər yerini mənə demədilər. Həmin gün bacılarım, qohumlar, qonşular həyətimizə axışib gələndə bildim ki, Türkmanım şəhid olub. Həmin gün oktyabrın 31-dən noyabr ayının 1-nə keçən gecə ah-naləm yeri, göyü yandırdı.

**Əzizim, ulu dağlar,
Uluslu ulu dağlar.
Oğlum səndə can verdi,**

Vətənin ölməz şəhidi

Göz yaşım sulu, dağlar.

Mən hələ də Türkmanın ölümünə inanmırəm. Elə bilirəm
indi qapını açıb içəri girəcək.

**Bağda bağım olaydı,
Dağda dağım olaydı,
Dediym bu kəlmələr
Kaş ki, yalan olaydı.**

**Buludlar qaraldı, gəl,
Dağları qar aldı, gəl.
Yolunu gözləməkdən
Gözlərim saraldı, gəl.**

**Ağacda xəzəl ağlar,
Dibində gözəl ağlar.
Oğlu ölən analar
Sərgərdan gəzər ağlar.**

Türkmanın nəşini atası, dayları gətirmişdilər. Onun dəfni-nə qonşularımız, dostları, müəllimləri gəlmışdı. Cənazəni üçrəngli bayraqa büküb aparanda ürəyim tutdu.

**Əzizim, buralıdır,
Yollarım sıralıdır.
Dindirməyin, dərdliyəm,
Ürəyim yarahıdır.**

Onu bilirəm ki, Türkman böyük bir amal, məqsəd uğrunda canından keçdi. Amma Türkman kimi oğulun vaxtsız köçü

məni sarsıtdı. Ürəyimdə tutduğum “xonçalar” ünvanını dəyişdi.

Oğlumun arzuları yarımcıq qaldı. Türkmanın ölümü onu tanıyan insanların, dostların, müəllimlərin üzərini göynətdi.

Qələbə gününü görmək ona qismət olmadı.

Mən inanıram ki, torpaq durduqca Türkman kimi şəhidlərimiz yaşayacaq. Yatın, mənim əziz balalarım. Canınızdan çox sevdiyiniz Ana torpağın qoynunda. Allah sizə rəhmət eləsin. Amin!

Yerin cənnət olsun, məni gözü yaşlı qoyan, arzularımı özünlə aparan oğlum Türkman!

RƏHİMƏ MƏMMƏDOVA,
anasi

27 sentyabr 2020-ci il. Rəşadətli Azərbaycan Ordusu yeni bir tarix yazdı. İşgalçi erməni quldurları öz layiqli cəzalarını aldı. İllərdir həsrət qaldığımız Qarabağımızda bu gün Azərbaycan əsgəri addımlayıır. Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi altında Azərbaycan Ordusu torpaqlarımızı düşmən tapdağından azad etdi, bizə qələbə sevincini yaşıtdı. Azərbaycan oğulları ölümün gözünü dik baxaraq canlarından keçib, şəhidlik zirvəsinə yüksəldilər.

Belə şəhid oğullarımızdan biri də Türkman Yolcu oğlu Məmmədovdur. O, 1998-ci ildə Gədəbəy rayonunun Hacılar kəndində anadan olmuşdur. Türkman 2005-ci ildə Cəbrayıł rayonu 22 sayılı ümumi orta məktəbin birinci sinfinə qəbul olunmuşdu. İbtidai sinif müəllimi Rüxsarə müəllimədən “Ana”, “Vətən” sözlərini yazmağı öyrənmişdi. Cox keçmədi ki, alağözlü bu sarışın oğlan həm müəllimlərin, həm də sinif yoldaşlarının sevimlisinə çevrildi. Sinifdən-sinifə keçdikcə vətənpərvərlik ruhunda keçilən mövzular Türkmanın vətənə sevgisini daha da artırırdı.

İller keçdi, bu oğlan boylu-buxunlu bir gənc oldu. Türkman sakit təbiətli oğlan idi. Bəzən onu qınayırdıq ki, niyə bu qədər sakitsən. Sən də digər oğlanlar kimi bir az dəcəl ol. O, isə heç nə demir, hər sözümüzə təbəssümlə cavab verirdi.

Türkman çox ağılli, tərbiyəli, mehriban, sözünün yerini bilən, bir sözlə, böyükə böyük, kiçiklə kiçik idi. Onun o balaca ürəyində böyük bir Vətən sevgisi vardı. Türkman hamını – dostlarını, müəllimlərini, valideynlərini, bacılarını çox sevirdi. Amma Vətən onun üçün müqəddəs idi. Sinəsini düşmən gül-

ləsinə sipər edəcək qədər, şirin canından keçəcək qədər.

Türkman hərbi xidmətdə idi. Vətənə borcunu yerinə yetiridi. Vətənin darda olduğunu eşidəndə könüllü cəbhəyə yoldı. Hansı bölgədə olduğunu anasına da bildirmədi. Çünkü bilirdi ki, anası nigaran qalacaq. Ona bu üzüntünü yaşatmaq istəmirdi.

Türkman hərb tarixində yeniliklərə imza atan cəsarətli Azərbaycan Ordusunun mübariz bir əsgəri kimi düşmənə qarşı əzmkarlıqla döyüşürdü.

Azərbaycanın mərd oğulları canlarından keçərək bayraqımızı addım-addım düşmən tapdağından azad etdikləri kəndlərdə, şəhərlərdə qürurla dalgalandırdılar. Türkman həmişə öndə gedərdi. Döyüşlərin birində düşmən güləsinə tuş gələn Türkman əbədiyyətə qovuşdu. Şəhidlik zirvəsinə ucaldı.

Bu gün Türkman təkcə valideynlərinin deyil, bütün Azərbaycan xalqının şəhid oğludur.

Bəli, qəhrəmanları olan ölkə heç vaxt basılmaz. Başın sağ olsun, Vətən!

Ruhun şad olsun, Şəhidim! Qisasınız alındı!

Rəşadətli Azərbaycan Ordusunun başladığı zəfər yürüşü qələbə ilə başa çatdı. Bu gün üçrəngli bayraqımız Qarabağımızda, Şuşamızda dalgalanır. Əziz şəhidlərimiz! Siz o bayraqı görürsünüz. Rahat olun, məkanınız cənnət olsun!

**MUSTAFA QƏHRƏMANOV,
Cəbrayıł rayonu 22 sayılı ümumi
orta məktəbin direktoru**

Torpaqlarımızın azadlığı uğrunda igidlik, qəhrəmanlıq göstərərək şəhid olan Türkman Məmmədovun ilk müəllimi mən olmuşam. Türkman Gədəbəy rayonunun Hacılar kəndində anadan olsa da, 2005-ci ildə Sabunçu rayonunun ərazisində yerləşən 22 sayılı Cəbrayıl rayonu ümumi orta məktəbin 1-ci sinfinə daxil olmuşdu.

Türkman gülərüz, sakit, sarışın bir şagird idi. O, sinifdə özünü çox nizam-intizamlı aparar, dərslərinə yaxşı hazırlaşar, sinifdə keçirilən tədbirlərdə fəal iştirak edərdi.

Sinif yoldaşları Türkmanı çox sevirdi. Ona dərs deyən müəllimlər onun gələcəyinə çox böyük ümid bəsləyirdilər. Türkmanın iki bacısı da bizim məktəbdə oxuyurdu. Öz təlim-tərbiyələri, nizam-intizamları ilə məktəbdə müəllimlərin hörmətini qazanmışdılar.

Türkman 2014-cü ildə bizim məktəbi bitirmişdi. Heç vaxt müəllimlərini unutmaz, vaxtı olanda gəlib bizimlə görüşərdi.

Mən məktebimizin müəllim kollektivi adından Türkmanın valideynlərinin qarşısında baş əyirəm. Onlar başlarını qürurlu tutsunlar ki, Türkman kimi bir igidin valideynləridir. Türkman öz ölümü ilə ölümsüzlük zirvəsinə yüksəldi.

Əziz şagirdim, Allah sənə rəhmət eləsin. Yerin cənnət olsun.

**RÜXSARƏ HƏSƏNOVA,
Cəbrayıl rayonu 22 sayılı ümumi
məktəbin ibtidai sinif müəllimi.**

VƏTƏN SEVGİSİ

Allah insanı xəlq edəndə onun ömür payını, bəxtini, taleyini də həkk edir. Heç bir bəndənin bu yazını pozmağa gücü çatmaz. Hər kəsin bu dünyada öz yolu, öz izi olur. Hər kəs bu yolun eniş-yoxuşunu öncədən görə bilməz. İlk gündən el üçün doğulan insanlar olur. Onlar özləri üçün yaşamır, Vətən, torpaq, el üçün canlarını fəda etməkdən belə çəkinmirlər.

Türkman Məmmədov xidmətə başlayan ilk gündən özünü mehriban, bacarıqlı, gülərzüzlü, çətinlikdən, işdən qorxmayan bir hərbçi kimi tanıdı. Həmişə çətin işlərdə, tapşırıqlarda, təlimlərdə çox fəal iştirak edirdi. Heç nədən qorxub çəkinməzdi. İdman yarışlarında hər zaman öndə olub. Türkman çox bacarıqlı əsgərlərimdən biri idi. O, hava hücumundan müdafiə qoşununun tərkibində atıcı-zenitçi olub. İşini çox mükəmməl öyrənən, əsgərlərimizdən öndə gedənlərdən biri olmuşdu. Böülüyə təhkim olunmuş ərazinin səliqəli olmasına çalışardı. Deyib gülərdi, şən zarafatlar edərdi. Üzündən təbəssüm heç

Vətənin ölməz şəhidi vaxt əskik olmazdı. Nə çətinliyi olsaydı mənə, ya da ki, baş çavuş Salman Səmədova deyərdi. Bir sözü vardı:

- Komandır, narahat olmayın, bu işin də öhdəsindən gələcəyik.

Manqa komandiri Xanoğlan Cəfərov mənə məruzə edib bildirəndə ki, Türkman şəhid oldu. Onda çox üzüldüm. Korpus komandiri polkovnik Cabbar İbrahimova və polkovnik-leytenant Raməddin Quliyevə məruzə etdim ki, Türkman Məmmədov şəhid olub. Onlar bu xəbəri heç cürə qəbul etmək istəmədilər. Komandır mayor Seymour Şükürovla əlaqə yaradıb Türkmani soruşub. Mayor Şükürov deyəndə ki, Türkman Məmmədov şəhid olub, nəşini götürə bilmirik, komandır hönkür-hönkür ağladı.

Polkovnik İbrahimov Xüsusi Təyinatlı Qoşunların komandiri ilə əlaqə yaradıb, həmin yüksəkliyi ermənilərdən təmizləyəndən sonra Türkmanın nəşini oradan çıxara biliblər.

Türkmanın əziz xatırəsi, gülüşü, zarafatları heç vaxt qəlbimizdən silinməyəcək. O, yüzlərlə yaralının həyatına yeni həyat verib. Neçə-neçə şəhidimizin nəşini döyüş meydanından çıxarıb.

Allah rəhmət eləsin.

**ELMAN MİRZƏYEV,
Kapitan, batareya komandiri**

TÜRKMANIN ŞƏHİD OLMAĞINA İNANMADIQ

İkinci Qarabağ müharibəsində qəhrəmanlıq göstərən, tarix yazarı ığidlərimizdən biri də bizim qardaşımızdır. Müharibənin ilk gündündən düşmənə ağır zərbələr vuran, qəhrəmanlıqlar göstərən Türkman 2019-cu ilin yayında əsgər getmişdi. Onun bacıları olmağımızla fəxr edirik. Biz iki bacı, bir qardaş çox mehriban idik. Bizi qucaqlayıb, saçlarımızı sığallayıb, alnímızdan öpərdi.

Türkmanla bağlı hər ikimizin xatirələri çoxdur. Biz həmişə fəxr etmişik ki, bizim belə bir qardaşımız var. Türkman uşaq-la uşaq, böyüklə böyük idi. O, evə zəng edəndə mənim gözəl bacılarım necədir, deyə soruşardı.

Hər gün televizorda cəbhə xəbərlərini izləyirdik. Ordumuz şəhərlərimizi, rayonlarımızı erməni faşistlərindən təmizləyəndə ürəyimiz dağa dönürdü. Zəng edib danışanda, deyirdi ki, vaxta lap az qalıb. Bizə təskinlik verib deyirdi: “Mənim gözəl bacılarım, çətin günün ömrü az olar. İnşallah, sağ-salamat qayıdacağam”.

Vətənin ölməz şəhidi

Türkman valideynlərimizin ən istəkli övladı idi. İstəməzdik, kiminsə qəlbini dəysin, kimisə incitsin. Cəbhəyə getməyi ni anamdan, bizdən, xalalarından gizlədirdi. Ancaq öz ölümünü, şəhidliyini gizlədə bilmədi.

İndi Türkmanı el əzizləyir, dostları, müəllimləri, qonşuları onun qəhrəmanlığından fəxrlə danışır, belə igid oğul böyüdən ata-ana qarşısında baş əyirlər!

Biz isə qardaş dərdi ilə qovruluruq.

Qardaş, qardaş, ay qardaş,

Qaşın ucu yay qardaş.

Kaş ki, bacın öləydi,

Deməyəydi vay, qardaş.

Qəlbimiz ovunmaq bilmir. Yoxluğuna heç cür inana bilmirik. Türkmanın adını kimsə çəkəndə qəlbimizdən qara qanlar axır. Hərəmiz bir küncə çəkilib ağlayırıq.

Sənə borcluyuq, qardaş. Sən ömrünün çiçəklənən vaxtında ata-ananı, bacılarını yetim qoyub ana torpağa qurban oldun. Neçə-neçə arzuların, istəklərin yarımcıq qaldı. Necə ki, ürəyi-miz döyünür, heç zaman səni unutmayacağıq.

Bacıların Türkənə və Turkan

***

Türkmani uşaq vaxtlarından tanıyıram. Böyük qardaşının oğludur. O, uşaqlıqdan özünəməxsus hərəkətləri ilə hamının diqqətini özünə cəlb etməyi bacarımışdı. Cox gözəl xasiyyətli, mərd uşaq idi. Vətənpərvər olmasının onun uşaq vaxtlarından özünü göstərdi. Türkman vətənə, xalqına böyük bir sevgisi olan oğlan idi.

Mən onun əmisi olmağıma baxmayaraq, Türkman bizimlə dost, qardaş kimi rəftar edirdi. O, hərbiyə gedəndə deyirdi ki, kaş məni cəbhə bölgəsinə aparaydılar. Deyirdim, sən nə danışırsan, ay Türkman? Gülə-gülə deyirdi: - Əmi, mən şəhid olacaq, ya da qazi.

Türkmanın gözəl xasiyyəti var idi. Özünü həmişə sevdirməyi bacarırdı. Türkman həmişə bizim qəlbimizdə yaşayacaq.

KAMRAN MƏMMƏDOV,
əmisi

***

Türkman uşaqlıqdan vətən sevgisi, yurd məhəbbətilə böyüüb. Kiçik yaşlarından düşmənə nifrət hissini onun nitqindən, gözlərindən anlamamaq mümkün deyildi. Türkmanla bağlı xatirələrimiz çoxdur. O xatirələr ki, indi qürurla xatırlayıram. Onunla söhbətim zamanı torpağı, Vətəni necə sevdiyindən qürurlanıram. Hərdən zarafatla deyirdim ki, mən dayına oxşa. O da gülərək deyirdi: Elə sənə oxşayıram, dayı. Torpaqlarımızın 20 faizinin işgal altında olması məni çox narahat edir. - Bir gün bu qisası alacağımıza söz verirəm.

O gün çox uzaqda olmadı. Qarabağ müharibəsində düşmənə ağır zərbə vuranların sırasında Türkman da var idi. Füzuli uğrunda gedən döyüşlərdə o, adını əbədi ölməzlər siyahısına yazdırdı. Bir dayı kimi məni nə qədər kədərləndirsə də, mən onunla qürur duyuram.

Keçmişdə olan xatirələrimizi yada saldıqda kədər hissi məni boğsa da, qürur hissi onları üstələyir. Çünkü bu gün böyüməkdə olan oğulların Türkman kimi vətənpərvər olmasına arzulayıram. Bu gün qələbə çalmışıqsa, düşməndən torpaqlarımızı azad etmişiksə, rahat nəfəs alırıqsa, yaşayırıqsa, Türkmana və bütün şəhidlərimizə borcluyuq.

**ELSƏN MƏMMƏDOV,
dayısı**

***

Torpaqlarımızın azadlığı uğrunda qəhrəmancasına şəhid olan minlərlə Vətən oğullarından biri də bacım oğlu Türkman Məmmədovdur.

Türkmanın şəhid olması bir dayı kimi məni sarsıtdı. Şəhidlik uca bir zirvədir. Bacım oğlu da həmin zirvəyə ucalmışdır.

Türkmanın uşaqlığı kənddə – babalarının yanında gözümüzün qabağında keçib. Bizim Hacilar kəndi ermənilərlə sərhəddə yerləşir. Vaxtilə Başkənd də ermənilərin əlində idi. 1993-cü ilin yayında Başkənd separatçılardan azad edilmiş, Şınıx mahalina yaylaq kimi istifadəyə verilmişdir.

Türkmanın uşaqlığı hər il yayda orada Vilayət babasının, İsa babasının yanında keçirdi. Babalarına köməklik edirdi. O, həmişə maraqlanırdı ki, bu torpaqları ermənilərə kim verib? Bu torpaqlar axır ki, öz halal sahibinə qaytarıldı. Türkmanda torpağa, Vətənə məhəbbət o illərdən başlamışdı. Türkmanın döyüş bölgəsində olmasından atası Yolçudan başqa heç bir qohumun xəbəri yox idi. Gədəbəy rayonunun hərbi komissarlığı Vilayət əmimə zəng edib deyəndə ki, Türkman Füzuli-Cəbrayıł istiqamətində gedən döyüslərdə qəhrəmancasına şəhid olub, biz onda bildik ki, Türkman Vətən müharibəsində olub. Çox heyf, ölümü ilə hamımızı yandırıb yaxdı.

Allah bütün şəhidlərimizə rəhmət eləsin.

**ELÇİN MƏMMƏDOV,
dayısı**

***

Mən qardaşımın balası haqqında danışanda göz yaşlarıım
Mürəyimə axır. Türkmana “oldü” deyə bilmirəm.
Qəhər məni boğur. O, çox mərd, cəngavər oğlan idi.
Türkmanın gülüşü hələ də gözlərim önündən getmir

Çox utancaq, sakit təbiətli bir oğlan idi. Eşidəndə Türkman
şəhid olub, inanmadım. Qardaşımın həyətinə gəlib, izdihamı
görəndə başa düşdüm ki, Türkmani bir daha görməyəcəm.

Allah bütün şəhidlərimizə rəhmət eləsin. Onlar heç vaxt
ölmürlər. Türkman kimi qəhrəman oğullar qəlbimizdə həmişə
yaşayacaqlar.

Məkanın cənnət olsun, qardaş oğlu!

**ELNARƏ ZEYNALOVA,
bibisi**

***

Sabunçuda bacımgilin yaxınlığında yaşayıram. Türkman həmişə bizə gələrdi. Oğlum Niyaməddinlə hara getsələr birlikdə gedərdilər. Heç kim bilmirdi ki, bunlar xalaoğludur. Elə bilirdilər ki, Türkman Niyaməddinin böyük qardaşıdır. Məktəb tətilə buraxılan kimi iki xalaoğlu bir-birinə qoşulub Gədəbəyə, Hacılara babalarına köməyə gedərdilər. Babaları Başkənddə yaylaqda olduğuna görə onlar da orada qalırdılar. Bakıdan gedəndə özləri ilə balıq tutmaq üçün tilov alıb aparırdılar. Bütün günü Başkənddə gölün kənarında oturub balıq tutardılar.

Türkmanın şəhid olmasına heç cürə inanmadım. Bizə demişdilər ki, Türkmani cəbhə bölgəsinə aparmayıblar. Çoxu ona görə inanmadım. Türkmanın əsgərlidə olmasından bir il keçmiş Niyaməddin əsgər getdi. Türkman şəhid olanda onun beş ayı tamam idi. Biz Türkmanın şəhid olmasını Niyaməddindən dörd ay gizlətdik. Haradansa öyrənmişdi. Zəng edib telefonda ağlaya-ağlaya dedi ki, Türkmanın şəhid olmasını nə üçün məndən gizlətmisiz?

Qəhrəman millətin şəhidi ölməz dedim. Allah rəhmət eləsin. Məkanı cənnət olsun.

**XURAMAN ƏLİYEVƏ,
xalası**

***

Türkman mənim xatirimdə gülərüz, sakit təbiətli,
mehriban bir uşaq kimi qalıb. Onlar iki bacı, bir qar-
daş idi. Bacılara qarşı çox mehriban idi.

Biz Zabrat qəsəbəsində oluruq. Böyük oğlum Ceyhun işdə
idi. Gördüm işdən tez gəlib.

- Nə üçün tez gəlmisən, ay oğul?
- Dur geyin, Rəhimə xalanın yanına gedək.
- A bala, bir de görüm nə olub?
- Ay ana, Hüseyn dayım dedi ki, Türkman şəhid olub. Biz
Füzuliyə gedirik.

Bütün dünya başıma firlandı:

- Daha de ki, bacının evi yixılıb.

Sabunçuya gəlib həyətdə izdihamı görəndə özümü itirdim.
Bacımı qucaqlayıb dedim: - Bu camaat Türkmanın toyunamı
gəlib?

Xala olaraq onun şəhid xəbərinə çox üzüldük. Ancaq tək
təsəllim onun Vətənimiz, torpaqlarımız uğrunda şəhid olması
dır. Onunla fəxr edirik. Bu gün o, bizim yox, bütün
Azərbaycan xalqının övladıdır. Yanımızda “Ayxan” market
ticarət mərkəzi var. Onun ön hissəsində şəhidlərimizin şəkil-
ləri asılıb. Onların arasında bacım oğlu Türkmanın da şəkili
var. Bu da bir təskinlidir

Allah bütün şəhidlərimizə rəhmət eləsin, yerləri cənnətlik
olsun. Onlar bizim qürur yerimizdir.

RAHİLƏ CƏFƏROVA,
xalası

***

Türkmanla bir hərbi hissədə olsaq da, mən onunla 27 sentyabrda Vətən müharibəsi başlayanda yaxından tanış olmuşam. O, böyük insani keyfiyyətlərə malik əsgər idi. İlk döyüşə birlikdə getmişik. Həmin gün manqa komandiri Xanoğlan Cəfərov, baş gizir Elnur Mikayılov, baş çavuş Babək Şamxalov, Baş leytenant Ənvərli Tahir, çavuş Xanəli Əhmədov, kiçik çavuşlar Orxan Əsgərov, Hikmət Cahangirov və başqaları var idi. Batareyada üç nəfər hava hücumundan müdafiə qoşunlarının atıcı-zənitçi əsgəri idi. Türkmanla ilk tanışlığımız dostluğa çevrildi. Hərbçi yoldaşlarımıza, əsgərlərlə çox mehriban idi. Türkman həmişə fərqləndirdi. O, separatçı ermənilərə qarşı çox kinli idi. Döyüşə girəndə mərdliklə vuruşardı. Heç vaxt bir addım belə geri çəkilənməzdı.

Eşidəndə ki, Türkman şəhid olub, çox sarsıldım. Onun gülüşü gözlərim önündə canlandı. O, öz ölümü ilə yüksəldi. Hamidan ucada dayandı. Mən də bu Azərbaycan övladının müqəddəs ruhu qarşısında baş əyirəm. Yerin cənnət olsun, Türkman! Səni heç vaxt unutmayacağıq!

MAYOR YALÇIN HÜSEYNOV,
*Təlim-tərbiyə
işləri üzrə müavin*

***

Türkmanla mən çox yaxın olmuşam. Onun haqqında danışmaq mənim üçün həm şərəfdi, həm də ağırdı. Əsgər olmasına baxmayaraq, o, bizim ailənin bir üzvü idi. Oğlum onu lap çox istəyirdi. Onun velosipedi xarab olan kimi Türkmani təpib təmir etdirirdi.

Türkmanın gülüşü, zarafatı heç vaxt gözlərim öündən getmir. Onunla sentyabrın 26-da döyüş bölgəsinə birlikdə getmişdik. Bir neçə dəfə bir yerdə döyüşdə olmuşuq. Heç vaxt döyüşdən qorxmurdu. Hansısa bir ərazini alanda Xanoqlanla gedirdi ki, bəlkə bir sağ dığa tapa ölünlərin içində. Qayıdanda deyirdi ki, it uşağı it kimi ölüblər.

Oktyabr ayının 27-si səhər tezdən batareya komandirimiz kapitan Elman Mirzəyev bildirdi ki, Türkman Məmmədov Xocavənd rayonunun Zoğalbulaq, Şəxir kəndləri uğrunda gedən döyüşdə qəhrəmancasına şəhid olub.

Özümü saxlaya bilmədim, hönkür-hönkür ağladım. Ulu Tanrıdan Türkmana rəhmət diləyirəm. O, hər yerdən, hər zaman görünən şəhidlərimizdəndir. Yeri cənnətlilik olsun!

*SALMAN SƏMƏDOV,
Baş çavuş*

Imam Hüseynin (ə) belə bir kəlamı var: “Ölüm haqdır, onsuz da biz öləcəyik. Lakin şərəfli ölüm – şəhidlik hər növ ölüm dən qiyəmətlidir”.

Bu söz Türkmanın qəlbini təlatümə gətirmişdi. İlahi, bu sözdə nə qədər ağrılar, acılar gizlənir...

Bu çağırış onu döyüsdən-döyüşə, səngərdən-səngərə səsləyirdi.

Türkmanla ilk dəfə döyüşə girəndən bir yerdə olmuşuq. Onunla iki dəfə mühasirəyə də düşmüşük. Mühasirənin birində altı gün, ikinci də isə iki gün qalmışdıq. Hər ikimiz atıcı-zenitçi idik. Atıcı-zenitçi olmaqla yanaşı, bütün döyüşlərdə xilasetmə işlərində yaxından iştirak edirdik. Türkmanla bağlı o qədər xatirələrim var ki, vallah, danışsam yaxşı bir kitab yazmaq olar.

Günlərin birində döyüsdə idik. Cəbrayıl istiqamətində ağır döyüşlər gedirdi. Araz çayı boyunca təmizləmə aparırdıq. Erməni ordusunun əsgərləri tülükü kimi qaçırdılar. Türkman Xudafərin körpüsünü görüb komandirdən xahiş etdi ki, körpünün bizə aid olan hissəsinə aparıb bayraq sancacam. Axtarıb bir ağac tapıb, bayraqı dediyi yerə sancdı. Arazın o tayında isə Güneyli qardaş-bacılarımız əllərində telefon çəkiliş edirdilər. Arazın o tayından “Yaşa Azərbaycan!”, “Qarabağ Azərbaycandır!” sədaları eşidilirdi.

Hadrut istiqamətində bir neçə kəndi azad etmişdik. Yeməyimiz, suyumuz tükənmişdi. Heç kim 20-25 km yolu piyada gedib ərzaq gətirmək istəmirdi. Türkmanla İlkin Əliyev

---

Vətənin ölməz şəhidi
kənddəki evlərə getdilər. Bir də gördük ki, bir dana, kompot,
turşu gətirib gəldilər. Uşaqlar dedi ki, dananı nə edəcəksən,
ay Türkman? Kəsib yeyəcəyik dedi. – Hamı gülüdü.

Türkman avtomatın süngü bıçağını çıxarıb dananı kəsib,
soydu, ağacdan şış düzəldib, kabab bişirib uşaqlara dedi ki,
doyunca yeyin. Mən olan yerdə heç kim ac qalmayacaq.

Sentyabr ayının 27-dən oktyabr ayının 27-nə qədər
(Türkman şəhid olduğu günə kimi) biz birlikdə olmuşuq.

Türkman oktyabrin 27-də səhər sübh tezdən Xocavənd rayonunun Zoğalbulaq, Şəxir kəndinə edilən hücum zamanı şəhid oldu. Gördüm Türkman yixıldı, durmadı, ancaq o biri əsgərlər yaralansalar da, durub qaçırlar. Mən tez qaçıb Türkmanı bir çalaya sürüdüm, üzünə su vurdum. Dedim, mən burdayam, gözlərini aç. O, gözlərini açdı, nə isə demək istədi, mən eşitmədim. Topun səsindən qulaqlarım batmışdı. Gördüm gödəkçənin altından sağ boşluğunundan yaralanıb. Boynumda nazik şərf vardı, onu açıb bir neçə qat edib yarasının üstünə qoyub, şalvarının kəməri ilə sıxıb bağladım. Gördüm əlləri boşalıb yerə düşdü. Batareya komandırı Elman Mirzəyevə məruzə etdim ki, Türkman şəhid oldu.

Türkmanın döyüş yoldaşları onun qisasını yerdə qoymadılar. Qarabağı azad etdik. Türkmanın qisasını on qat alındıq.

Mənim gözlərim həmişə Türkmanı axtarır. Onun yoxluğuna dözmək çox çətindir. Amma neyləməli, şəhidlik də alın yazısıdır.

Hərbi hissəmizin qəhrəman oğlu, sənin kimi igidlər ölmür,
əbədi yaşayırlar.

**Xanoğlan CƏFƏROV,
Manqa komandiri**

Türkman haqqında danışmaq mənim üçün ağırdı. Biz dayıoğlu-bibioğluyuq. Uşaqlığımız bir yerdə, bir kənddə keçib. Onlar Sabunçuda, biz isə Sulutəpədə yaşayırıq. Çox mehriban, gülərüz bir oğlan idi.

Heç kim onun döyüş bölgəsində olduğunu bilmirdi. Zəng edib bibimdən soruşturдум ki, Türkmandan nə xəbər var, haradadır? Deyirdi ki, biz də sənin kimi, danışanda deyir ki, hərbi hissədəyəm. Şəhid olmamışdan 10-15 gün əvvəl zəng etdi. Xeylaq danışdıq. Dedi ki, Sumqayıtdayam. Bir neçə gün burada qalacam. Sağollaşıb ayrıldıq.

Oktyabr ayının 31-də əmim zəng edib deyəndə, inanmadım. Dedim ki, bir neçə gün əvvəl danışmışıq. Ola bilməz. Evə gələndə gördüm anam ağlayır. Ona qədər Türkmanın şəhid olduğuna inanmirdim.

Çox ağır dərddi. Allah heç bir valideynə övlad dərdi göstərməsin. Allah bütün şəhidlərimizə rəhmət eləsin. Onların müqəddəs ruhları qarşısında baş əyirəm!

ZƏFƏR MƏMMƏDOV,
dayısı oğlu

Türkman Tovuz hadisələrindən sonra özünə yer tapmır-
dı. O, yayın istisindən yox, düşmənin alçaqlığından,
namərdliyindən od tutub yanındı. General Polad Həşimovun
qisasını almaq üçün intiqam hissi ilə alovlanırdı. Türkman “N”
saylı hərbi hissədə qulluq edirdi. Mən isə korpus komandırı-
nin müavini idim. Tovuzda baş verən erməni separatçılarının
törətdikləri təxribatdan məlumat verib bildirdim ki, qisas günü
lap yaxındadır.

Vaxt çatdı. 27 sentyabr 2020-ci il. Həmin gün Azərbaycan
ayaq üstəydi. Xalqımız yerə-göyə sığmırıldı. Ordumuzun qələ-
bə xəbərləri xalqımızın sevinc dolu göz yaşlarına qovuşmuş-
du. Türkman hərbçi yoldaşları ilə var gücünü toplayıb
döyüşürdü. Əsgərlərimizin qəhrəmancasına döyüşdüyünü
görən düşmən qorxuya düşüb tülkü kimi qaçırdılar. Füzulinin
azad olunmuş hər qarış torpağı Türkmani və döyüş yoldaşları-
nı qarşılıyırdı. İşgal altında olan kəndlərimizi azad etmək
Türkman üçün bir zəfər idi!

Vətənimin igid oğlu! Sənə, - öldü, - deməyə ürəyim
gəlmir. Sən dünyani dəyişəndə gözlərin səmaya dikilmişdi.
Polad Həşimov sənin gözlərin önündə canlanmışdı. Bilirəm,
bir azdan ruhlarınız görüşəcək. Sənə deyəcək: Sən şəhadətə
tam layiqsən!..

Türkmanın bədənindən çıxan ruh Qarabağ torpağının azad
səmasında şəhidlik zirvəsinə doğru qanad çalmağa başladı...

Şəhidlərimiz unudulmazdır. Onlar Azərbaycan xalqı üçün
mükəddəsdir. Onların haqqı – Tanrı haqqıdır. Şəhidlərimiz
Allah dərgahındadırlar. Ulu Tanrı onlara rəhmət eləsin. Amin!

SEYMUR ŞÜKÜROV,
mayor

***

Türkman Məmmədov haqqında çox danışmaq olar, ancaq mən bir kəlmə ilə deyə bilərəm ki, Türkman Vətənini, millətini sevən tərbiyəli, mehriban, gülərüz, o cümlədən utancaq, sevimli şagirdim idi.

Türkman cismən bizdən ayrılsa da, ruhən bizim qəlbimizdə, xatirələrdə yaşayacaq. Yeni nəsillərə Türkmanın igid, mərd, qorxmaz vətəninin, millətinin uğrunda şəhidlik zirvəsinə ucalmasından fəxr, qürur hissiylə danışacağıq. Türkman hər zaman mənim xatirəmdə yaşayacaq. Allah rəhmət eləsin. Ruhu şad olsun!

*SEVİNC İBRAHİMOVA,
17 saylı TPI-nin fizika müəllimi*

***

Işlədiyim müddətdə dəfələrlə Azərbaycan dili və ələ-biyyat fənnindən 132a qrupuna dərs demişəm. Həmin qrupun tələbələrindən olan Məmmədov Türkman kitab-xanadan kitab götürməyə gəlirdi. Ona dərs dediyim üçün yaxından tanıydım. İlk növbədə yadımda çox sakit, təmkinli, həm də utancaq gənc kimi qalıb.

Onun şəhid olma xəbərini eşidəndə dərhal yaddaşına onun kitabxananın qapısını sakitcə döyərək utana-utana daxil olması düşdü və bu, kino lenti kimi gözlərimdə canlandı.

Sadə, saf insanların ailəsində Türkman kimi oğul yetişə bilərdi. Onlardan aldığım foto-şəkil hələ də masamın üzərin-dədir.

Allah cəmi şəhidlərimizə rəhmət eləsin!

Türkmanın Gədəbəydən başlayan qısa həyat yolu Füzulidə bitsə də, uzun illər yaddaşlarda, xatırələrdə yaşayacaq.

**XANBACI MÜƏLLİM,
17 sayılı TPİ-nin kitabxanaçısı**

***

Mənim sevimli tələbəm, dəyərli Türkman haqqında bir gün bu yazını yazacağım ağlımdan belə keçməzdi. Bir müəllim olaraq onun barəsində danışmaq həm çətindir, həm də qürurludur.

Oxuduğu müddətdə bütün müəllimlərin sevgisini qazanan Türkman öz ədəbi, tərbiyəsi ilə tələbələrimizə çox yaxşı örnek olmuşdu. Onun üzündəki xoş təbəssümü, danışanda yanaqlarının qızarmasını xatırladıqca göz yaşlarına hakim ola bilmirəm. Onunla bağlı bir xatırəni bölüşmək istərdim:

Sinif otağının pərdəsinin ilməkləri yerindən çıxdı. Uşaqlardan xahiş etdim ki, düzəltsinlər. Bir neçə nəfər cəhd etsə də alınmadı. Türkman səsləndi: “Müəllimə, mən düzəldə bilərəm. Evdə anam üçün həmişə edirəm”. Çox səliqə ilə pərdəni asıb düşdü. Mən də “Sənə gələn qız xoşbəxtidir” – deyə zarafatla səsləndim. O da hər zamanki utancaq halı ilə səsizcə gülümsədi.

İndi mən sinif otağında həmin pərdələrə baxdıqda Türkmanı, onun mehriban səsini xatırlayıram. O, artıq ona yar olacaq bir qızın qürur mənbəyi deyil, bütün Azərbaycan xalqının qürur mənbəyinə çevrildi. Mən onun müəlliməsi olaraq Türkmanın əziz xatırəsini hər zaman qəlbimdə yaşadacağam.

Allah rəhmət eləsin.

Yeri cənnətlik olsun.

**KÖNÜL AĞASIYEVA,
17 sayılı TPİ-nin ədəbiyyat müəllimi**

***

Bu həyəti o vaxtlar Yolçuya mən satmışdım. Onda Türkmanın üç-dörd yaşı vardı. Bacıları məktəbə buradan getdi. Türkman gözümün önündə böyüüb. Cox sakit, tərbiyəli uşaq idi. Böyüdü, məktəbi qurtardı, hərbi xidmətə yola düşdü. Atası Yolçu ilə bir yerdə işləyirdik. Həmişə yanına gedib-gələndə deyirdi ki, Türkman sənə çoxlu salam gəndərib. Həmişə Yolçudan da, Rəhimə bacıdan da soruşturдум. Deyirdilər ki, hər həftənin şənbə və bazar günləri zəng edir, danışırıq. Deyir, vəziyyətim yaxşıdır. Tovuz hadisələri başlayanda dedim ki, uşaqtan nə xəbər var? Yolçu dedi ki, axşam danışmışıq, yaxşılıqdı.

Sentyabr ayının 27-də ermənilərin Tərtər rayonuna hücum xəbərini eşidəndə yenə Yolçudan soruştum ki, Türkmandan nə xəbər var? Yolçu dedi ki, heç bir xəbər yoxdu. Bir həftədən sonra Yolçu işdə mənə dedi ki, Türkman Füzuli-Cəbrayıl istiqamətində gedən döyüşdədir. Xahış edib ki, heç kimə deməyin. Anam bilməsin. Bir neçə dəfə zəng edəndə mənim yanımda danışdı. Cox fikir edirdi.

Oktyabr ayının otuz biri, saat on bir olardı. Atası Vilayət kişi Yolçuya zəng edib dedi ki, uşaq yaralanıb, Füzulidə qospitaldadır. Sən ordan gəl, mən də buradan çıxıram. Mən də evə gəldim, həyət-bacada sakitlik idi. Gördüm küçə camaatla dolub. Soruşdum nə olub? Dedilər Türkman şəhid olub. Dedim, ay camaat, yalandı, babası bildirdi ki, yaralıdı. Yolçu əmisi oğlanları ilə getdi, saat beş olardi. Yolçuya zəng etdim. Gördüm ağlayır. Mən onda bildim ki, artıq Türkman şəhiddir.

Türkmanın ön cəbhədə olduğunu bilirdim. Şəhid olduğunu eşidəndə bir anlıq gözlərimə qaranlıq çökdü, onun nurlu sıfəti, gülən gözləri gözlərim önungdən kino lenti kimi ötüb keçdi.

Əzizim Türkman! Sən şəhid oldun. Azərbaycanı, millətimizi yüksəldin, bütün gənclərimizə örnek oldun. Sən bizim əbədi qəhrəmanımızsan. Biz səninlə fəxr edirik.

Allah sənə rəhmət eləsin.

**Kamal Vəliyev,
qonşu**

Mən Türkmana üç il dərs demişəm. Ondan əlavə bizim kökümüz birdir. Türkman tərbiyəli, sakit bir oğlan idi. Onu əsgərliyə yola salanda dedi ki, müəllim, Qarabağı mən alacam. Azərbaycanın torpaqlarını separatçı ermənilərdən təmizləyib qayıdadam.

44 günlük Vətən müharibəsi deyiləndə Türkmanın sözləri yadına düşür. O, bir dəfə dedi ki, “Nəsib müəllim, mən ya şəhid olacam, ya da ki, qazi”.

Ölümlər cürbəcür olur. Dünya yaranan gündən belə olub. Bir gün dünyaya gələn mütləq bir gün də haqq dünyasına qovuşur.

Qohumum, məktəbimizin məzunu olmuş Türkman isə Vətən müharibəsində igidliklə şəhadətə yüksəlmışdır. Bu yoxluq cismani yoxluqdur. Türkman isə ruhən bizim qəlbimizdə əbədi yaşayacaqdır. Ona uca Yaradan şərəfli əbədiyyət qismət etdi. O, xalqın ciyinində əbədiyyətə ucaldı, ürəklərə köcdü. Şəhidlik zirvəsinə ucaldı. O, tək deyil. Onun kimi minlərlə qəhrəman oğullarımız var.

Deyirlər ki, torpağa su qarışanda palçıq, qan qarışanda Vətən olur. Doğma Qarabağımız müqəddəs torpaqdır. Çünkü o torpağa şəhidlərimizin qanı qarışır.

İller keçəcək, neçə bahar, neçə qış gələcək, amma Türkman qəlbimizdə yaşayacaq. Biz onu gələcək nəsillərə əsl qəhrəmanlıq nümunəsi kimi təqdim edəcəyik.

Türkmanın valideynləri başını həmişə dik tutacaqlar, çünkü onların əziz Türkmanı on milyonluq xalqın Vətən övladıdır.

Allah rəhmət eləsin. Ruhu şad, yeri cənnətlik olsun!

NƏSİB HÜSEYNOV,
17 sayılı TPİ-nin fizika müəllimi

***

Türkman bacım oğludur, həm də əmim nəvəsidir. Biz ikitərəfli qohumuq. Onun şəhid olması bizim nəsilə böyük bir dərd oldu. Onun şəhidlik xəbərini eşidən-də inanmadım. Ona görə inanmadım ki, o, mərd, mübariz, cəsur, heç nədən qorxmayan bir igid idi. Nə vaxt bacım Rəhimə ilə danışırdım, Türkmani soruşturдум. O da deyirdi ki, Türkmani döyüş bölgəsinə aparmayıblar. Hərbi hissədədir. Biz hardan bilək ki, anasını arxayın salmaq üçün ona elə deyirmiş. Türkman bizim hamımızı özü ilə bərabər öldürdü...

İkinci ildir nə yazımız var, nə də ki, payızımız. 2019-cu ilin may ayında qardaşımızı itirdik, 2020-ci ilin payızında isə bacım oğlu şəhid oldu. Bu, çox ağır dərddi.

Allah rəhmət eləsin. Yeri cənnətlik olsun.

Allah bacıma, əmim oğluna səbr versin. Amin!

*SAVAD HƏSƏNOVA,
xalası*

***

Türkmanla biz xala oğlu olsaq da, qardaş kimi idik, uşaqlığımız bir yerdə keçib. O, çox vətənpərvər, böyük-kiçik yeri bilən idi. Onun bayrağa, Vətənə, torpağa olan məhəbbəti, sevgisi bizə bəlli idi. O, özünü bütün qohumlar arasında sevdirməyi bacarırdı. Türkman hamımızı bir qardaş kimi çox istəyirdi. Onun Vətən uğrunda şəhid olmasına fəxrlə qarşılısaq da, tez itirdiyimiz üçün bir o qədər də kədərləndik. O, istəyirdi ki, hərbi xidmətdən sonra FHN-nə işə düzəlib, oranın akademiyasında qiyabi təhsil alınsın. Onun arzuları çox idi. Ancaq bütün arzuları yarımcıq qaldı.

Allah Türkmana rəhmət eləsin, valideynlərinə səbr versin.

CEYHUN CƏFƏROV,
xalası oğlu

***

Bacım oğlu haqqında söz demək, xatirə danışmaq mənim üçün ağırdır. Kaş onun üçün xoş söz demək onun toyunda olaydı.

Şəhidlik hər kəsə nəsib olmur. Onlar tarix yazdırılar, adları da tarixə yazdırılar. Türkman utancaq, danışanda hər şeyin yerini bilən idi, üzündəki təbəssüm gözlərim önündən getmir. Hər an onun haqqında olan xatirələr məni keçmişə aparır. Türkmanın İkinci Qarabağ müharibəsində göstərdiyi qəhrəmanlıq onun vətənə sevgisinin göstəricisidir. Türkmanın şəhidlik zirvəsinə ucaldığını eşidəndə keçirdiyim hissləri heç cür ifadə edə bilmirəm. Otuz ilə yaxın işgal altında olan torpaqlarımızı erməni separatçılarından Türkman və onun kimi mərd oğullarımız qanları, canları bahasına azad etdilər.

Allah bütün şəhidlərimizə rəhmət eləsin. Yerləri cənnətlik olsun.

Allah valideynlərinə səbr versin.

**DÜRDANƏ PAŞAYEVA,
xalası**

TORPAĞA ÖMÜR OLANLAR

Hər tərəfi dağlarla əhatə olunan Şinix mahalı 28 kənddən ibarətdir. Həmin kəndlərdən biri də Hacılardır. Hacılar Gədəbəy rayonunun sərhəddə yerləşən sonuncu kəndidir. Burada hamı öz soy-kökü, nəslili ilə tanınır. İsa kişi ilə Vilayət kişi də Heydərli nəslinin tanınmış aqsaqqallarındanandır.

Vilayət kişi oğlu Yolçuya böyük qardaşı İsa kişinin qızını istəyir. Günlərin bir günü Vilayət ömür-gün yoldaşı Qaragöz xanımı da götürüb qardaşı İsa kişinin evinə elçiliyə gedir. Vilayət qardaşı İsaya bildirir ki, gəlməyimizin səbəbi qızın Rəhiməni oğlum Yolçuya almaqdır. Əgər razısınızsa, bu günlərdə nişan mərasimi keçirək. İsa kişi ilə Nazilə ana “Allah özü xeyir versin” – deyir süfrəyə el adət-ənənəsi ilə şirin çay verilir. Vilayətlə Qaragöz çaylarını içib evlərinə qayıtdılar.

Qaragöz həmin günün səhərindən nişan tədarükünə başlayır. Qaragöz ana bildirdi ki, istəmirəm çox nişanlı qalsınlar, hər iki tərəf razılaşıb toyumuzu edək. İsa kişi qardaşına bildirdi ki, gedin məsləhətləşin toyu nə vaxta təyin edirsiniz. Mənə də xəbər edin, sizdən iki gün əvvəl də biz toyumuzu edək.

Hər iki tərəf toyun vaxtını müəyyən edib, xeyir işi keçir-

mək üçün Gədəbəy Aşıqlar ansamblının bədii rəhbəri İsfəndiyar Rüstəmovla danışib-başlıb, behləşib kəndə qayıdır-lar. İsa kişi toy tədarükünə başlayır. Adətən Hacılar kəndində toylar iki gün olurdu. Aşıqlar deyilən vaxt səhər saat 10-da İsa kişinin evində oldular. Toy saat 12:00 da başladı, gecə 1-ə qədər davam etdi. Aşıq İsfəndiyar İsa kişini çağırıb bildirdi ki, dörd gün biz belə calib-oxusaq, səsimiz işləməyəcək. Ona görə də vaxtı qısaltmaq lazımdır. Aşıqlar iki gün toyu keçirib, Vilayət kişinin oğlu Yolçunun toyunu keçirmək üçün onlara gedəsi olurlar. Aşıqlar eyni qayda ilə iki gün də orada toyda iştirak edirlər. Bu toyların xoş təəssüratlarından danışırlar. Bir ildən sonra Vilayət kişinin ilk qız nəvəsi dünyaya gəlir. Vilayət kişi istəyir ki, nəvəsinə ad qoysun. Ancaq Yolçu atasına deyir ki, qızımın adını özüm qoyacam. O, türk balasıdır, adı da özünə yaraşan ad olmalıdır.

- A bala, nə ad qoyursan, de, biz də bilək.
- Ay ata, adı Türkanə olacaq.
- Adı ilə böyüsun. Xoşuma gəldi. Gözəl addır.

Qaragözlə Nazılə deyirdi ki, ikinci uşağı oğlan olsaydı, yaxşı olardı.

İki ildən sonra Yolçunun ikinci qızı dünyaya gəlir. Yolçu deyir ki, bu qızımın adını da Türkan qoyuram. Hər iki tərəf bildirir ki, növbəti uşaqları oğlan olsun. Aparib Seyid Hüseyin babanın ocağında nəzirini verib, qurbanını kəsəcəyik. Nəhayət, 1998-ci ildə Yolçunun oğlu dünyaya gəlir. Həmin gün Heydərli nəslində toy-bayram idi. Hər iki babası qurban kəsir paylayır və yeni qurbanlar deyilir. Vilayət Yolçuya bildirir ki, bu nəvəmin adını da mən qoyum. Qoy onun adı da qız nəvələrimin adına uyğun olsun. Yolçu bildirir ki, ay ata, nə addır elə o?

- Ay oğul, mən deyirəm adını Türkman qoyaq.

Yolçu gülərək dedi:

- Əla ad seçmişən, ay ata.

İsa babası ilə Nazilə nənəsi bildirdi ki, adı ilə böyüşün, elimizə-obamıza, nəslimizə layiqli övlad olsun.

Hamı bir ağızdan “Amin! Amin!” dedi.

Yolçu atası Vilayətə deyir ki, mənə Bakıdan ev al. Bakıya köçmək istəyirəm.

- Ay oğul, Bakıda nə var ki, qal burada mənə kömək et. Əkək-biçək, təsərrüfatla məşğul olaq.

Yolçu atasının sözünə qulaq asmir, 2000-ci ildə Bakının Sabunçu rayonunun ərazisində ev alırlar. Həmin il Yolçu ailəsi ilə birlikdə Bakı şəhərinə köçür. Uşaqlar böyüyüb məktəb yaşına çatdıqca Rəhimə uşaqların sənədlərini yiğib yaxınlıqlarında yerləşən 22 sayılı Cəbrayıł rayon qəcqin məktəbinə verir.

Yolçunun hər üç uşağı 22 sayılı Cəbrayıł rayon qəcqin məktəbində təhsil alır. Türkənə və Türkən məktəbi bitirəndən sonra işə düzəlib işləyirlər. Türkman isə doqquzuncu sinfi bitirib Bakıxanov qəsəbəsində yerləşən 17 sayılı Texniki Peşə məktəbində təhsilini davam etdirir. Türkman oranı əla qiymətlərlə başa vurub kəndə – babalarının, nənələrinin yanına qayıdır.

Hərdən zarafatla Vilayət babasına deyir ki, sizi, mən özüm saxlayacam. Mən Bakıda qalmaq istəmirəm. Heyf deyil bu dağların saf suyu, təmiz havası. Ay baba, hərdən atamlı anama deyirəm ki, o gözəl, təmiz havalı yerləri qoyub niyə gəlmisiniz?

- Baba, əsgər gedim gəlim, sənin yanında qalacam. Məni əsgərliyə Gədəbəydən çağıracaqlar. Az qalib, hazırlaşın.

Yazın ilk ayı idi. Türkmana hərbi komissarlıqdan çağırış vərəqəsi gəlmüşdi. Türkman bir neçə gündən sonra hərbi komissarlıqla getdi. Hərbi komissarlıqdan Türkmana bildirirlər

ki, beş gündən sonra hazırlıqlı gəlin. Türkman Hərbi komissarlıqdan çıxandan sonra Hacılar kəndinə babalaranın, nənələrinin yanına gedir. O, babalarına bildirir ki, bir həftədən sonra əsgər gedirəm.

- Ay baba, mən səhər tezdən Bakıya qayıdım. Atam da dedi, gələndə bir heyvan gətir. Babalarına, nənələrinə deyərsən bazar günü gəlsinlər.

- Bizi niyə çağırır, a bala? Sən birinci gün gələndə sənin üçün yaxşı bir qonaqlıq təşkil edəcəm. Atana de ki, babam gələ bilməyəcək.

Türkman dedi:

- Ay baba, özün telefonla deyərsən.

- Oldu, deyərəm.

Türkman səhər tezdən Şinix avtobusu ilə Bakıya yola düşür. Atası Yolçuya deyir ki, axşam saat 20:00-da Sabunçu vağzalında qabağıma çıx. Mən erkəyi düşürüb, taksiya mindirə bilmərəm.

Avtobus saat 21-e işləmiş Sabunçu dəmiryol vağzalının yanında dayandı. Yolcu demək olar ki, iki saatdan artıq idi ki, yeznəsi Adil ilə gözləyirdilər. Adil ilə Yolçu erkəyi götürüb maşının yük yerinə qoyub evə gedirlər. Türkman atasına babaşının gələ bilməyəcəyini deyir.

Yolcu həm sevinirdi, həm də narahatçılıq keçirirdi. O, oğlunu əsgərliyə yola salmaq üçün hər cür hazırlıq görmüşdü. Anası Rəhimə xanım qızları Türkənə və Türkən süfrə hazırlayırdılar. Axı, ana oğlunu, bacılar isə qardaşını əsgəri xidmətə yola salacaqdılar. Vaxta az qalmışdı. Qonaqlar, yaxınlar, qonşular, sinif yoldaşları Türkənə hərbi xidmətə yola salmaq üçün topluşmışdılar. Yolcu qonaqlara bildirdi ki, iki gündən sonra Türkman Gədəbəy rayon hərbi komissarlığından hərbi xidmətə yola düşəcək. Hər bir valideyinin arzusudur ki, övla-

---

Vətənin ölməz şəhidi
di Vətənə borcunu versin. Bu gün mən də öz arzuma çatdım.
Oğlum Türkmanı Vətənə borcunu verməyə, kişilik məktəbi
keçməyə yola salıram.

Türkman səhər tezdən anası, bacıları ilə görüşüb atası ilə
yola çıxdılar. Türkman üzünü atasına tutub dedi:

- Ay ata, sən evə qayıt. Mən özüm gedəcəm, uşaq deyiləm
ki.

Türkman atası ilə görüşüb yolu keçdi. Avtovağzala gəlib
Şinx avtobusuna bilet alıb Hacılara – babasının yanına yola
düsdü. Həmin axşam babası Vilayət bir toğlu kəsib ziyafət
təşkil edir. Türkman səhər tezdən Gədəbəy Hərbi Səfərbərlik
və Çağırış İdarəsinə gedir. Onları avtobuslara mindirib Bakı
hava limanına gətirirlər.

Oradan da təyyarə ilə Naxçıvan şəhərinə göndərirlər.
Türkman valideynləri ilə əlaqə saxlamaq üçün komandirlərin
birindən xahiş edir ki, valideynlərimə bildirim ki, mən
Naxçıvandayam. Komandiri Türkmana deyir:

- Buyur, nömrəni yiğ, danış.

Türkman atasına zəng edib deyir ki, ay ata, məndən niga-
ran qalmayıñ, Naxçıvanda “N” sayılı hərbi hissədəyəm.
Məndən hər kəsə salam söyləyin.

Türkmanın getdiyi vaxtdan bir həftə keçmişdi. Atası
Yolçunun telefonuna zəng gəldi.

- Salam, ata. Mən Bakıdan hərbi hospitaldan danışıram.
Qorxmayıñ. Məni burası müayinə üçün qaytarıblar. Evdə hər
şeyi danışaram.

Türkman bir neçə saatdan sonra evlərinə gəldi. Valideynləri
və bacılarıyla görüşüb, atası ilə söhbət etdi. O, atasına bildir-
di ki, məni Naxçıvanda hərbi hospitalda yoxlayıb dedilər ki,
ürəyində qüsür var. Məni ona görə Bakıdakı hospitala gətirdi-
lər. Birinci gündən orada yatıb, müalicə almaliyam.

- Ay oğul, axı sən təzə keçmişən tibbi yoxlamadan. Elə şey ola bilməz.

- Ata, mən də dedim. Dedilər ki, olmaz, qayıtmalısan Bakıya. Görək buradakı həkimlər nə deyirlər.

Həftənin birinci günü Yolçu oğlunu da götürüb hərbi hospitala gəlir. Yolçu həkimlərlə görüşür.

- Ay həkim, bu əsgərin ürəyində nə qüsur var ki, geri qayıtarıblar?

- Narahat olmayın, yoxlayıb sizə hər şeyi deyəcəyik. Mən hələ xəstəni yoxlamamış sizə nə deyim. Gedin evinizə. Əsgər tam müayinə olandan sonra müalicəsinə başlayacağıq.

Yolçu evə qayıtdı.

Kənddə babaları da eşitmışdilər bu xəbəri.

- Qızım, onlar qayıdanda Yolçuya de ki, bizə zəng edib bir xəbər desin.

- Oldu, ay əmi, deyərəm.

Yolçu evə qayıdanda saat dörd idi. Rəhimə, qızlar Türkmanın səhhəti ilə maraqlandılar.

- Həkimi görə bildinmi?

- Gördüm.

- Nə dedi?

- Hər şey müayinədən sonra bilinəcək.

- A Yolçu, əmim zəng etmişdi. Türkmanı soruşdu. Dedi ki, Yolçu gələndə mənə zəng etsin.

- Zəng et, atanla danış. Onlar da orada nigaran qalıblar.

Yolçu atasına zəng edib bildirir ki, narahat olmayın, heç nə yoxdu. Hələ müayinə olunur. Sonra müalicəyə başlayacaqlar.

Artıq on beş gün idi ki, Türkman hərbi hospitalda müalicə alındı. Müalicə başa çatandan sonra evlərinə – valideynlərinin yanına qayıdır. İki aydan sonra hərbi komissarlıqdan çağırış vərəqəsi gəlir. Hərbi komissarlığın tibb işçiləri onu əsgərlik

---

Vətənin ölməz şəhidi xidmətinə göndərməkdən imtina edir. Yenə on beş gün hərbi hospitalda müalicə almaq üçün göndərilir. Türkman müalicəsini başa vurub hərbi çağırış məntəqəsinə gedir. Orada Türkmana bildirirlər ki, növbəti çağırışda gələrsən. Beləliklə, Türkmanı dörd çağırış əsgərliyə aparmırlar. Növbəti çağırışda Türkman Sumqayıt şəhərindəki “N” sayılı hərbi hissəyə göndərilir.

Hər dəfə atası Yolçu, anası Rəhimə ilə telefonla danışır. Vəziyyətinin yaxşı olduğunu bildirir. Türkman bir ildən artıq vaxt idi ki, əsgərlikdə idi. O, böyük arzularla yaşayırırdı. Hərbi xidmətini başa vurandan sonra ali təhsil almaq istəyirdi.

Sentyabr ayının 27-də erməni separatçılarının qəflətən Vətənimizə etdiyi hücum zamanı hamı bir nəfər kimi silaha sarılıb Vətənin müdafiəsinə qalxır. Həmin vaxt Türkman da silaha sarılıb, Vətənin müdafiəsinə yola düşür. Türkman atasına zəng edib deyir:

- Ata, cəbhəyə gedirəm, məndən nigaran qalmayın. Evdə anama, bacılarımı bildirmə ki, mən cəbhədəyəm.

- Demərəm, arxayı ol. Özünü gözlə. İndi haradasan, ay oğul?

- Heç nə demək olmaz. Sonra danışarıq, ata.

Türkman Füzuli-Cəbrayıł istiqamətində gedən döyüşlərdə iştirak edir. Azərbaycan Ordusunun hər gün qazandığı uğurlar əsgərlərimizi daha da ruhlandırdı.

Cəbrayıł şəhərinin azad olunmasından sonra Türkman evlərinə telefon açır. Atası Yolçu, anası Rəhimə ilə danışır. Anası soruşur ki, ay oğul, hardasan, yaman gec-gec zəng edirsən.

- Ana, əvvəlki uşaqlar burda yanımda yoxdur. Onların telefonları ilə danışırdım. İndi onlar hamısı cəbhədədir.

- Allah köməkləri olsun, ay oğul.

- Ay ana, telefonu atama ver, söz deyəcəm.

- Yolcu, səni istəyir.
- Eşidirəm, ay Türkman.
- Ay ata, çalış evdəkilər bilməsin.
- Yaxşı, oldu, ay Türkman. Telefon olanda zəng et. Biz burada nigaran qalmayaq.
- Oldu, ata, məndən hər kəsə salam söylə.

Yolcu:

- Eh, ay oğul, harada olduğunu mənə nə üçün demirsən. - Öz-özünə danişa-danişa darvazanı açıb küçəyə çıxır. Qapiya söykənib fikirə gedir. Qonşusu Mustafa müəllim:
  - Türkmandan nə xəbər var? Bilmirsən haradadır? Görəsən döyüş bölgəsinə aparmayıblar!?
  - Elə indi zəng etmişdi, danişdıq. Dedi ki, yerimi dəyişib başqa hərbi hissəyə göndəriblər. Məndən narahat olmayın.

Birdən evdə ağızından çıxar ki, Türkman cəbhə bölgəsindədir. Həyat yoldaşı gəlib Rəhimədən soruşar. Ona görə Mustafa müəllimə dedi ki, başqa hərbi hissəyə göndəriblər.

- Yaxşı olar, ay qonşu. İnşallah, döyüşə aparmazlar.

Ancaq ata ürəyi dözə bilmirdi. O, özünə yer tapmirdi. Televizoru açıb cəbhə xəbərlərini izləyirdi. Ali Baş Komandanın verəcəyi şad xəbəri gözləyirdi. Xəbərlər proqramını aparan diktörərin sifətlərindən bilinirdi ki, şad xəbərlər deyiləcək.

“Diqqət! Diqqət!

Azərbaycan Respublikasının Ali Baş Komandanı Prezident İlham Əliyev deyir: “Bu gün Azərbaycanın rəşadətli ordusu Füzuli şəhərini və bir neçə kəndi erməni separatçılarından təmizlədi”.

Yolcu bu şad xəbərə sevindi. Artıq iki şəhərimiz azad olundu. O, öz-özlüyündə fikirləşirdi ki, görəsən hər şəhərin, kəndin azad olunmasında neçə oğullarımız şəhid olur. O, əlini

---

Vətənin ölməz şəhidi
göyə qaldırıb əsgər və zabitlərimizə dualar edirdi.

Yolçunun üzündə təbəssüm olsa da, ürəyində oğlunu və Azərbaycanın döyüşçülərini fikirləşirdi.

Bir neçə gün idi ki, Türkman zəng etmirdi. Ata-ana, bacılar nigaran qalmışdilar. Günorta vaxtı idi. Yolçunun telefonuna zəng gəldi.

- Salam, ay ata. Necəsiniz? Evdəsənmi?
- Yox, işdəyəm. Niyə zəng etmirsən? Hansı bölgədəsən?
- Ata, yer adı demək olmaz. O haqda məndən heç nə soruşmayın. Hər şey yaxşıdır. Qələbə bizimdir. Ermənilər tülükü kimi qaçırlar. İnşallah, Allahın köməkliyi ilə Xankəndinə, Şuşaya qələbə bayrağını özüm sancacam.

- Ay oğul, neçə vaxt idi bəs nə üçün zəng etmirdin?
- Ata, döyüşdə idik. Ona görə zəng edə bilmirdim. Hər şey yaxşıdır. Məndən nigaran qalmayıñ. Sağ olun. Anam bilməsin ha! – deyib telefonu söndürdü.

- Eh, ay oğul, bu xəbəri nə vaxta qədər gizlədim anandan, bacılarından?! Ürəyimiz sənin yanında qalıb. Ürəyində öz-özünə danışa-danışa maşının yanına getdi. Yol boyu elə fikirləşirdi. Yolçu evə gələndə toran düşmüştü. Rəhimə sevinərək bildirdi ki, Türkman zəng etmişdi, xeyli danışdıq. Səni soruşdu. Dedi ki, işdədir. Dedi ki, atanın telefonuna zəng çatmır.

- Hə, düz deyir. Nə danışdı, harada idi, neçə vaxt idi zəng də etmir.

- Dedi ki, hərbi hissəni dəyişiblər. Ona görə gec-gec zəng edirəm. Məndən narahat olmayıñ deyib, telefonu söndürdü. Ancaq çox narahatam. Ürəyimə damıb ki, onu da döyüşə aparıblar. Danışanda səsi də xoşuma gəlmədi.

- Elə şey olsa mənə deyərdi. Təlimə gedirlər. Əlbət, yorğun olub. Ona görə də səsi xoşuna gəlməyib.

- Heç nə deyə bilmərəm. Allah bu ermənilərin bəlasını ver-

sin.

- Amin!
- Televizorda təzə bir xəbər demədilər?
- Bu gün heç televizoru açmamışam.
- Televizoru yandır, xəbərlərə baxaq, görək cəbhədən nə deyirlər.

- Bayaq qonşunun yoldaşı danişirdi ki, Azərbaycan Ordusu bütün istiqamətlərdən hücuma keçib. Çoxlu sayıda ölən və əsir düşən ermənilər var. Əsir düşən ermənilər yalvarırmış ki, bizi bura məcburən gətiriblər. “Qarabağ Azərbaycandır!” deyirlərmiş.

- Əsir düşüblər deyə, elə danışıblar. Onların harada yaxşısı var, atalarına lənət.

- Düz deyirsən. Xəbərlər başlayır, görək nə deyirlər.

Aparıcı qızın üzündəki təbəssümədən Yolçu hiss etdi ki, cəbhədən şad xəbərlər var. Müdafiə Nazirliyinin mətbuat katibi polkovnik-leytenant Anar Eyvazov xəbər verdi ki, rəşadətli Azərbaycan Ordusu Zəgilan, Qubadlı istiqamətində bütün üstünlüyü özündə saxlayır. Yaxın saatlarda Azərbaycan xalqına şad xəbərlər veriləcək. Erməni separatçıları həm canlı qüvvə, həm də hərbi texnikalarını qoyub qaçırlar.

- Bax, bu gözəl xəbər oldu.
- Ay Yolçu, sən nə deyirsən de Türkman nəyi isə bizdən gizlədir. Ürəyimə damıb ki, o, cəbhədədir.
- Yox, ola bilməz. Əgər o, döyük bölgəsində olsayıdı, mənə, ya da dayılarına deyərdi.
- Ay Rəhimə, biz onu bu Vətən üçün böyütmüşük. Vətəni onlar qorunmalıdır. Torpağı qoruyarsansa, o Vətəndir.
- Əmiqizi, gör sənin oğlun kimi neçə min oğul Vətənin müdafiəsinə qalxıb. Onların hər biri bizim övladlarımızdır.
- Əlbəttə! Onların boyuna qurban olum.

Vətənin ölməz şəhidi

- Aparıcı qız canlı yayımı dayandırıb, xəbər verir: "Ali Baş Komandan, Prezident İlham Əliyev öz twitter səhifəsində yazıb ki, bu gün 25 oktyabr Azərbaycanın rəşadətli ordusu Qubadlı şəhərini azad etdi. Qarabağ Azərbaycandır!"

- Ay Rəhimə, bu, çox gözəl xəbər oldu. Demək olar ki, alçaqların sonudur. İnşallah, bu ayın sonuna qədər müharibə qurtarar.

- Allah ağızından eşitsin. Bütün əsgərlərimiz sağ-salamat ailələrinə qovuşsunlar.

Oktyabr ayının 25-də Türkman atası Yolçuya telefon açıb danışır. Hal-əhval tutur. Sonra atasına deyir ki, ola bilsin bir neçə gün zəng edib danışa bilmədim, məndən nigaran olmayıñ. Anama, bacılarımı, qonşularıma məndən salam söylə.

- Oldu, özünü qoru. Ay bala, deyəsən döyüşə gedirsən, - deyib otağına keçib, fikirli halda divana uzandı. Yolçu çox fikir edirdi. Türkmanın bu sözündən sonra da xeyli vaxt özünə gələ bilmədi.

Kənddən babaları Yolçuya zəng edib Türkmani soruşurlar.

- Elə təzə danişmişam, dedi yaxşıyam.

İsa babası:

- Təzəlikcə yanına getmişənmi, ay Yolçu?

- Əmi, müharibə ilə əlaqədar hərbi hissəyə getməyə icazə yoxdur.

Bu zaman dayısı Elçindən zəng gəldi:

- Salam, əmi oğlu.

- Salam, Elçin.

- Ay Yolçu, Türkmandan nə xəbər var? Öz yerindədir, yoxsa onu da aparıblar döyüş bölgəsinə?

- Elə bir az olar zəng etmişdi. Dedi, hərbi hissədəyəm. Yanına da getməyə icazə vermirlər. Elçin, səndən əvvəl atama, əmim də zəng etmişdi. Onlar da sən deyəni dedilər. Mən

heç nə edə bilmərəm, hərbi qanun hamı üçündür.

Yolçunun həmin gecə gözünə yuxu getmədi. Səhərə qədər o yana-bu yana çevrildi. Səhər işiqlaşan kimi əl-üzünü yuyub, çay-çörək yeyib, işə yola düşdü. Gecəni yata bilmədiyi üçün özünü narahat hiss edirdi. İş yoldaşları ona bildirdilər ki, get bir-iki saat maşında dincəl. Yolçu uşaqlar deyən kimi edib maşının arxa oturacağına uzandı. O, gəlib üzünə su vurub işə başlayanda Kamal kişi üzünü Yolçuya tutub dedi:

- Ay qonşu, Türkmandan nə xəbər var? Təzəliklə heç zəng edib?

- A Kamal kişi, axşam zəng etmişdi. Bir xeyli danışdıq. Dedi ki, ola bilsin bir neçə gün danışa bilmədik. Mənə elə gəlir ki, döyüşə gedirlər.

- A bala, bir yerini-yurdunu öyrənərdin. Görəydin haradır.

- Demir, ay Kamal dayı. Deyir ki, o haqda məndən heç nə soruşmayın. Elə mənim özüm də ona görə nigaranam.

- Narahat olma, qonşu. İnşallah, hər şey yaxşı olar. Gəlməyinə də bir şey qalmayıb. Nə az, nə də çox, iki ay. Görürsən də əsgərlərimiz tarix yazır. Hər gün kəndləri, qəsəbələri azad edirlər. Ay Yolçu, o rayonları, kəndləri elə görəndə adamın ürəyi ağrıyrı. Gör onlar nə qədər alçaq, şərəfsiz millətdilər ki, hər yeri xaraba qoyublar, qəbiristanlıqları dağıdıblar, qəbir daşlarını sindiriblər.

- Kamal kişi, bu şərəfsizlər, faşistlərin etmədiyini ediblər. Onları gərək yer üzündən siləsən, bəlkə dünya düzələ.

- Sən nə danışırsan. Onların rus kimi arxası var ki, belə hürurlər. Ermənilər demək olar ki, rusların əl itidir. Qabaqlarına bir sümük atır, hansı vaxt, hansı tərəfə lazımdır hürdürürlər.

- Ay Kamal dayı, həqiqətən də siz deyən kimidir. Bir dənə

onu deyirəm ki, çox nankor millətdilər.

- Elədir, ay Yolçu. Çörəkləri dizlərinin üstündədir. Onların harda yaxşısı varsa, onun atasına lənət. Ataların bir misali var: “İlanın ağına da lənət, qarasına da”.

Axşam Yolçu evə gəlib, yuyunub Rəhiməyə deyir ki, mənə bir stəkan çay ver, televizoru da yandır. Görək təzə nə xəbər var?

Rəhimə televizoru yandırıb dedi ki, çörək ye, sonra çay içərsən.

- Əmiqızı, heç iştaham yoxdur. Elə bil soyuqlamışam.
- Harda soyuqlamışan?
- Bu gün bir-iki saat maşının arxa oturacağına uzanmışdım.
- Elə bil körpə uşaqsan. Soyuq olar da. Dayan, görüm zoğal mürəbbəsi olmalı idi. Onu gətirim, bir zoğallı çay iç, tərlə ki, bədənindən çıxsın.

Yolçu çayı içib televizora baxırdı. Rəhimə gördü ki, Yolçu yatmaq istəyir. Yerini açıb dedi:

- Burada sənə soyuq olar, get yerinə uzan.
- Yolcu otağına keçib yerinə uzandi. Səhərə qədər yata bilmədi, yuxusunu qatıb-qarışdırıldı. Ancaq o, yuxusunu həyat yoldaşına danışmadı. Fikirli halda evdən çıxıb, işdə gördüyü yuxunu Kamal kişiyyə danışır.
- Kamal kişi, Yolçuya bildirir ki, elə o fikirlə yatırsan, ona görə də yuxunu qatıb qarışdırımsın. Fikir etmə, səbrli ol.

- Bu vaxt atası Vilayət zəng etdi.
- Salam, ay oğul.
  - Əleykum salam, ay ata.
  - Türkmandan nə xəbər var?
  - Yox, ay ata, elə o gün danışdığımız olub. Ondan sonra zəng etməyib.
  - A bala, o zəng etdiyi nömrəyə zəng et, soruş gör müha-

ribəyə aparıblar, yoxsa hərbi hissədədir?

- Ay ata, o nömrəyə bir neçə dəfə zəng etmişəm, zəng çatmir.

Kamal kişi soruşdu ki, Vilayət nə deyirdi.

- Kamal kişi, heç kim bilmir Türkman müharibədədir. Bunu bir mən, bir də sən bilirsən. Vallah, nə babaları, nə nənələri, nə də ki, əmiləri, dayıları bilmirlər.

- Ay Yolçu, gördünүн yuxunu evdə Rəhimə bacının uşaqların yanında danışma. Allah özü kömək olsun. Yaxşı olar. İnşallah.

- Yox, danışa bilmərəm, Kamal dayı.

- A bala, özünü evdə kədərli-qüssəli aparma. Sonra uşaqlar başa düşər.

- Hə, düz deyirsən. Əsgər anasıdır. Sonra deyər ki, sən nə isə bılıb bizdən gizlədirsin.

Axşam Yolçu evə gələndə Rəhimə dedi ki, səhər tez durub getmişdin. Çay-çörək də yeməmişdin.

Uşaqlar zəng etmişdi. Ona görə çay-çörək yeyə bilmədim.

- Türkman zəng etməyib ki?

- Yox, üç gün əvvəl danışlığımdır.

- Televizorda təzə nə xəbər veriblər? Cəbhədə görəsən vəziyyət necədir? Bu gün görəsən haranısa azad ediblərmi?

- Laçın istiqamətində Gülbəird kəndini azad ediblər. Ordumuzun bir hərbi maşını piyada əleyhinə minaya düşüb. Allaha şükürler olsun, əsgərlərimizə heç nə olmayıb.

- Cox şükür! Televizoru yandır xəbərlərə baxaq.

- Eh a Yolçu, vallah dözə bilmirəm, ürəyim az qalır yerindən qopsun. Belə iş olar?! Bu uşaqq niyə zəng etmir? İki gündür zəng etdiyi nömrələrə də zəng edirəm, deyir, telefon söndürülüb.

- Əmi qızı, səbirli ol, inşallah, hər şey yaxşı olacaq.

Vətənin ölməz şəhidi

- Elə deyirsən səbrli ol. Nə qədər səbrli olmaq olar? Dözə bilmirəm. Artıq bir həftədir uşaqtan xəbər yoxdur.

- Rəhimə, bərk yorulmuşam, yerimi hazırla dincəlim, səhər işə gedəcəm.

- Yerin hazırlı.

Yolçu yerinə uzandı ki, yata. Ancaq fikirdən onun gözlərinə yuxu getmədi. Dərd, fikir Yolçunu boğurdu. Gözlərinə çimir gedən kimi pis yuxu göründü. Yuxusunu qatib-qarışdırırdı. Tezədən durub əl-üzünü yuyub çay-çörəyini yeyib işə yola düşdü.

Kamal kişi gördü Yolçunun kefi heç yoxdu.

- Ay qonşu, nə fikir edirsən? Uşaqtan nə xəbər var? Zəng etməyib ki?

- Yox, Kamal dayı. Bu gün bir həftədir xəbər yoxdu. Evdəkilər də lap narahat olublar. Evə gedən kimi soruşurlar. Qalmışlıq odla su arasında, bilmirəm nə edim, hara müraciət edim.

- A bala, özünüzü üzməyin. Vallah hər şey yaxşı olacaq. Sizinki bir həftədir zəng etmir, ancaq uşaqq var müharibə başlayandan nə zəng edir, nə də ki, bir xəbər yoxdur. Yenə deyi-rəm sənə, evdə uşaqları da başa sal ki, səbrli olsunlar.

- Ay Kamal dayı, ana ürəyidi, dözmür.

- Səni yaxşı başa düşürəm. Əlbəttə, ana üçün ağırdı. Mən belə başa düşürəm ki, onlar döyüşə gedib. Ona görə əlaqə saxlaya bilmir.

- Həəə! Mən də elə fikirləşirəm. Axırıncı dəfə zəng edəndə də dedi ki, döyüşə gedirik, bir neçə gün zəng edə bilmə-yəcəm.

- A bala, daha özü deyib də. İnşallah, qayıdanda zəng edər. Çalış Rəhimə bacı, uşaqlar döyüşdə olmağından xəbər tutmasın.

- Kamal dayı, mənim də çalışdığını odur. Hələlik onları aldadırıram ki, Müşfiqabad qəsəbəsindəki hərbi hissəyə aparıblar.

Rəhimə dedi ki:

- Yaxındadır, yanına gedək.

Birtəhər ona izah etdim ki, əsgərlərlə valideynlərin görüşü müharibə qurtarana qədər qadağan edilib. Ondan sonra bir az sakitləşibdi.

- Bax, bunu düz etmisən. Evə gedəndə özünü şən göstər ki, onlar da fikir etməsin.

Axşam Yolçu evə gəlib soruşdu ki, zəng edən olub?

Rəhimə dedi:

- Əmim zəng etmişdi. Türkmanı soruşdu. Dedi, heç zəng edib danışmısınızmı? Mən də dedim yox, danışmamışıq. Axırıncı dəfə bir həftə bundan əvvəl danışdığını olub. Sonra da atamla Elçin zəng etdi. Türkmanı soruşdu. Dedim, ay ata, ay qardaş, heç bir xəbər yoxdur. Mənim ürəyim partlayır, ölü-rəm. Sonra mən Elşənlə Hüseynə zəng etdim. Dedim ki, bəlkə dayılarına zəng edib danışıb. Onlar da bir həftə əvvəl danışıblar.

Yolçu dükandan siqaret almaq üçün küçəyə çıxdı. Yolda qonşusu Mustafa müəllimlə rastlaştı.

- Salam. Axşamın xeyir, qonşu. Necəsiniz? Uşaqtan nə xəbər var? Təzəlikcə zəng etməyib ki?

- Hər vaxtınız xeyir, Mustafa müəllim. Şükür Allaha yaxşıyıq. Ancaq bir həftədən artıqdır ki, zəng etmir. Cox nigaran qalmışıq.

- Ay Yolçu, fikir etmə. İnşallah, zəng edər. Demək olar ki, bu alçaqların son günləridir. Azərbaycan əsgərinə eşq olsun! Ruslar olmasayıdı, vallah bizim əsgərlər on günə Qarabağı o daşnaklardan təmizləyərdi.

- Mustafa müəllim, tək ruslar deyil, hələ özlərini din qaradaşı adlandıran farsları demirsən...

- Bax bunu yaxşı dedin, ay qonşu. Özlərini müsəlman adlandıran farslar tarix boyu bizim ermənilərlə yanaşı düşmənimiz olub. 1828-ci ildə də ruslarla birləşib Azərbaycanı iki yerə böldülər. Bu farslar ki var, onlar bizim üzümüzə gülə-gülə erməniləri silahlandırır, onlara yanacaq göndərir. Rusla fars, bir də Fransa istəmir ki, Qarabağı Azərbaycan geri qaytarsın.

- Sağ olsun qardaş Türkiyə ilə Pakistan dövlətlərini. Hər iki dövlətin liderləri ruslara bildirdi ki, əgər sən ermənilərlə müharibəyə canlı qüvvə ilə dəstək olsan, qarşında Türkiyə və Pakistan ordusunu görəcəksən. Onu düz deyiblər: Türkün türkdən başqa dostu, qardaşı yoxdu.

- Ay Yolçu, Azərbaycan Ordusu işğal altında olan torpaqlarımızı, rayon və kəndlərimizi azad edən kimi ruslar da Ermənistandakı 102 sayılı hərbi hissədən Gəncəyə, Tərtərə, Bərdəyə, Ağcabədiyə istifadəsi qadağan olunmuş raketlərdən dinc əhaliyə qarşı zərbələr endirir. Bunların hamısını edən russlardı. Bir şey qalmayıb. Prezidentimizin dediyi kimi: “İti qovan kimi qovuruq”. Fikir etmə, İnşallah tezliklə gələr. Çalış evdə uşaqlar bilməsin ki, döyüş bölgəsindədir.

- Elə etmişəm, evdə məndən başqa heç kim bilmir. Bütün qohumlarla da danışanda deyib ki, Pirəküsküldəyəm, təlim keçirik.

- Sağ olsun, onu düz edib.

- Mustafa müəllim, sağ olun, gedim evə, dincəlim. Səhər tezdən işdə gedəcəm.

- Sağ ol, gecən xeyirə qalsın.

- Xeyrə qarşı, Mustafa müəllim.

Yolçu evə gələndə Rəhimə dedi:

- Əmim bir neçə dəfə zəng edib. Səni istəyirdi.
  - Yolçu telefonu götürüb atası Vilayətə zəng etdi.
  - Aloo!
  - Eşidirəm, ay ata.
  - Haradasan, a bala?
  - Bayırda qonşu Mustafa müəllimlə söhbət edirdik.
  - Uşaqtan nə xəbər var, a bala? Zəng etməyib ki?
  - Yox, ay ata. Heç bir xəbər yoxdu.
  - Hüseynlə Elşəni də götür, olduğu hərbi hissələrə get, uşaqtan bir xəbər öyrən, sonra mənə də de.
  - Yaxşı. Ay ata. Sağ olun.
  - Əmim nə deyirdi, a Yolçu?
  - Türkmanı soruşurdu ki, təzelikcə zəng edibmi. Deyir, get hərbi hissəyə öyrən, gör haradadır.
  - Ay Yolçu, əmim düz deyir.
  - Bu gün keçdi. Zəng et Hüseynlə Elşənə de ki, şənbə günü evdə olsunlar, gedək.
  - İndi gecdir. Səhər tezdən zəng edib deyərəm.
  - Yadından çıxmasın. Birdən işləri olar, harasa gedərlər. İndi dur mənim yerimi hazırla, mən yatım. Səhər tezdən işə gedəcəm.
  - Yerin hazırlı, dur get dincəl.
- O, səhər tezdən durub, əl-üzünü yuyub, bir stəkan çay içib dedi:
- Ay Rəhimə, mən gedirəm, zəng et qardaşlarına de, yadın-dan çıxmasın, - deyib həyətə düşdü.
- Kamal kişi qapını döydü:
- Eşidirəm, kimdi?
  - Mənəm, ay Yolçu. Çıx gedək.
  - Çıxıram, Kamal dayı.
- Kamal kişi yol boyu Türkmandan danışdı. Bildirdi ki, çox

Vətənin ölməz şəhidi

ağılı, böyük-kiçik yerini bilən tərbiyəli uşaqdı. Allah qorusun!

- Cox sağ ol, Kamal dayı.

İşə başlamışdır. Deyib, gülə-gülə işləyirdilər. Saat ona qalmışdı, Yolçunun telefonuna zəng gəldi.

Diqqətlə nömrəyə baxıb dedi: - Tanış nömrə deyil. Ola bil-sin Türkmandır, - deyib telefonu açdı.

- Alooo

- Bəli, eşidirəm.

- Yolçu Vilayət oğludur?

- Bəli!

- Sizi narahat edən Gədəbəy rayonunun Hərbi Çağırış və Səfərbərlik üzrə Çağırış Məntəqəsinin rəisi polkovnik-leytenant Eldəniz Süleymanlıdır. Sizin oğlunuz Məmmədov Türkman Füzuli-Cəbrayıł istiqamətində gedən döyüsdə ağır yaralanıb. Füzuli rayonunda yerləşən hərbi hospitaldadır, gedin ora.

Yolçunun əli əsir, telefonu əlindən yerə düşür.

- Kamal dayı, mən getdim. Uşaq yaralanıb.

- A bala, dayan, paltarımı dəyişim, mən də gedim səninlə.

- Yox, mən qardaşım Kamranla gedirəm.

- A bala, maşını yavaş sür, səbrli ol.

- Oldu, ay Kamal dayı.

Yolçu qardaşı Kamrana zəng edib bildirdi ki, Türkman yaralanıb. Mən Füzuli rayonuna gedirəm. Gəl mənimlə gedək.

- Sənə kim dedi, ay Yolçu?

- Hərbi komissarlıqdan zəng edib dedilər.

- Hara gəlim mən?

- Taksiyə otur, gəl bizə, Rəhiməni də götürək gedək.

Yolçunun atası Vilayət kişiyyə komissarlıqdan zəng edib deyirlər ki, nəvəniz Füzuli-Cəbrayıł rayonları istiqamətində gedən döyüslərdə şəhid olub. Vilayət əmi Gədəbəy hərbi

komissarlığından Bakıda yaşayan qardaşı oğlu Elşənə zəng edib bildirdi ki, Türkman şəhid olub. Biz rayon hərbi komissarlığının nümayəndəsi ilə Füzuliyə gedirik, siz də Bakıdan gəlin.

Elşən böyük qardaşı Hüseynə zəng edib dedi:

- Haradasan?
- Evdə.
- Tez əynini geyin, gəl bizə.
- Xeyirdimi?
- Ay qardaş, Türkman şəhid olub. Füzuliyə gedək.
- Ay Elşən, Yolçu bilirmi?
- Deyəsən bilir. Əmim zəng edib deyib ki, yaralanıb. Gözlə görüm haradadı, çıxıb, ya yox. Ay Hüseyin, o çoxdan çıxmış olar.

Biz Xocahəsən yoluna çatanda Yolçudan zəng gəldi.

- Götür telefonu cavab ver. Mən maşın sürüürəm.
- Hüseyin telefonu açıb bildirdi ki, siz haradasınız?
- Zabrat yolunda. Bəs siz haradasınız?
- Biz Xocahəsənə dönürük.
- Məni burada qoyub hara gedirsiniz?
- Ay Elşən, maşını saxla. Yolçu hələ Zabrat yolundadır.
- Ona de ki, maşını bir yerdə saxlayıb, taksiyə əyləşib, tez Xirdalan dairəsinə gəlsin.

- Əmi oğlu, Rəhiməni də gətirim?
- Yox, ay Yolçu, özün tək gəl. Rəhimə bilməsin.

Yolçu evə gəlib çatan kimi yola düşdük. Hüseyin bacılarına bildirdi ki, Rəhimənin yanına gedin.

Saat on yeddi idi. Füzuli rayonunun girişində yerləşən hospitala çatırlar. Onlardan bir neçə dəqiqə sonra Gədəbəy rayonundan gələn təcili yardım maşınında hərbi komissarlığın nümayəndəsi, Vilayət əmi, qardaşı oğlu Elçin də gəlirlər.

Vətənin ölməz şəhidi

Onları hospitalda general rütbəli bir nəfər qarşılıyib deyir: - Şəhidin nəşri harada dəfn olunacaq? Atası Yolçu bildirir ki, Bakı şəhərində.

Şəhid Türkman Məmmədovun nəşini Sabunçu rayonunun hərbi komissarlığı və rayon rəhbərləri qarşıladı.

Noyabr ayının 1-də şəhid Türkman Yolçu oğlunun nəşini Sabunçu rayonunun Bakıxanov qəsəbəsində yerləşən Şəhidlər xiyabanında Azərbaycan, Türkiyə və Pakistan bayraqlarının altından keçərək torpağa tapşırıldı.

Şəhidin atası Yolçu dərdinə şərık olanlara təşəkkür etdi və bildirdi ki, mən bu gün gördüm ki, şəhid tək mənim övladım deyil, xalqımın övladıdır.

Şəhid Türkman Məmmədovun qulluq etdiyi “N” sayılı hərbi hissənin komandır və şəxsi heyəti üç mərasimində iştirak etmək üçün Türkmanın valideynləri ilə görüşüb, onun keçdiyi döyüş yolu haqqında geniş danişdilar.

Türkmanın batareya komandiri kapitan Elman Mirzəyev, mayor Seymur Şükürov, polkovnik Cabbar İbrahimov, polkovnik-leytenant Raməddin Quliyev şəhidin valideynlərinə yaxınlaşıb, onlara göz yaşları içinde təskinlik verdilər. Komandiri Elman Mirzəyev bildirdi ki, o, çox mərd, cəsur əsgər idi.

Sonra isə dedi:

- Bir xatirəni danışmaq istəyirəm. Bizim əsgərlər oktyabrın 4-də Cəbrayıł rayonunu azad edəndən sonra baş çavuş Salman Səmədov, baş gizir Elnur Mikayılov, əsgər İlkin Əliyev, manqa komandiri Xanoğlan Cəfərov və Orxan Əsgərov Xudafərin istiqamətində ərazini təmizləyirdilər. Təmizləmə işi başa çatan yerlərdə Azərbaycan bayrağını sancırdılar. Orada Türkman bildirdi ki, yoldaş çavuş, Xudafərin körpüsünün üstünə bayraqı mən sancacam. Çavuş bildirib ki, təhlükəlidir, bir neçə saat gözləmə mövqeyində dayanaq.

Birdən yüksəklikdən separatçılar atəş açar. Türkman inadından dönmədi, mənə müraciət etdi:

- Yoldaş kapitan, siz icazə verin Azərbaycan bayrağını 28 ildən sonra Xudafərin körpüsündə dalğalandırıım.

Araz çayının o tayında Güneyli qardaş-bacılarımız Azərbaycan deyə hayqırıb bizi alqışlayırdı. Mən Türkmanın sözünə qulaq asıb icazə verdim. Bilmirəm o, haradan bir ağaç tapıb düzəltdi, sonra bayraqı ağaca sancıb Xudafərin körpüsü-nə tərəf qaçıdı. Onun sevinci, qaçışı hələ də gözlərim önungdən getmir. O, bayraqı körpünün sol küncünə sancıb, əyilib üç dəfə torpağı, üç dəfə də bayraqı öpdü.

Bu anı Güneyli soydaşlarımız telefonlarının kamerasının yaddaşlarına köçürürdülər. Alqış sədaları: “Yaşa Azərbaycan!”, “Qarabağ Azərbaycandır!” şüərləri eşidilirdi.

Bu xatırə heç vaxt mənim yadımdan çıxmır. Həmişə bu xatırə yadıma düşəndə Türkman gözlərim önungdə canlanır.

Mayor Seymour Şükürov, polkovnik Cabbar İbrahimov və polkovnik-leytenant Raməddin Quliyev bildirdilər ki, Türkman bizim əsgərimiz olmasa da, o, öz tərbiyəsi, böyük-kiçik yeri bilməsi ilə bizim gözümüzzdə göylərə ucalmışdı. Biz onunla həmişə qürur duyuruq. Biz eşidəndə ki, Türkman şəhid olub, özümüz hakim ola bilmədik. - Əlavə etdi: Qəhər boğdu. Mən artıq danışa bilmirəm. Onun boy-buxunu, sıfətindəki gülüş gözlərim önungdən getmir.

Baş çavuş Salman Səmədov bildirdi ki, biz çox yaxın olmu-şuq. Sanki Türkman mənim doğmam idi. Gözəl xasiyyəti vardi. Zarafatçıl əsgər idi. Mən onu əsgər yox, doğma qarda-şım bilirdim. Bir hadisəni danışmaq istəyirəm. Füzuli-Hadrut istiqamətində döyüşə getmişdik. Tağım komandirimiz leyte-nant Kazım Feyzullayev, əsgər Quluzadə Cavid, Qaya Məhərrəmov, kiçik çavuş Orxan Əsgərov, Hikmət

Cahangirov, Elsevər Orucov, baş gizir Elnur Mikayılov və Türkman Məmmədov - bizim işimiz hava hücumundan müdafiə sistemində atıcı-zenitçi idik. Qəflətən separatçılar bizi atəşə tutdular. Hərə bir yerdə özü üçün döyüş mövqeyi tutdu. Biz ermənilərin hava hücumuna nəzarət edirdik. Gördüm Türkman nə isə etməyə hazırlaşır. O, ratsiya vasitəsilə leytenant Kazım Feyzullayevə bildirir ki, icazə verin onların atış nöqtəsini söndürüm. Komandir bildirdi ki, bacararsanmı?

- Bəli, komandir, artıq mən onların yerini müəyyən etmişəm.

Türkman raketinə həmin nöqtəyə tuşlayıb atdı və yerini ani olaraq dəyişdi. Komandir ondan soruşdu:

- Döyüş mövqeyini nə üçün dəyişdin?

- Komandir, birdən həmin yerə atəş açarlar. Ona görə yeri mi dəyişdim.

- Düz etmisən.

Biz həmin ərazini tutub, mövqeyimizi möhkəmləndirib gözləyirdik. Gördük ki, tamamilə sakitçilikdir. Ancaq heç birimiz olduğumuz yeri nə tanımirdiq, nə də ki, bilmirdik hansı kənddə, hansı yerdəyik. Gecəni qaldıq, şübh tezdən kəndə daxil olduq. Kənddə heç kim yox idi. Yalnız mal-heyvan, qoyunkeçi, toyuq-hinduşka qalmışdı. Türkman bir kök çəpiş tutub kəsib soydu. Doğrayıb kabab bişirdi. Nahar edib hərə öz yerini tutdu. Axşamçağı idi. Biz Füzuliyə hərbi hissəyə qayıdırıdık. Bir də gördüm ki, Türkmanın hər əlində bir hinduşka gəlir.

- Bu nədir, Məmmədov?

- Komandir, axşama da yeməyimiz var, - deyib yolumuza davam etdik.

Başqa bir hadisə. Mən (Salman Səmədov), tərbiyəvi işlər üzrə mayor Yalçın Hüseynov, könüllü Nofəl Quliyev (o da

əslən Gədəbəydən idi), qardaşı (Quluzadə Cavid) isə əsgər idi, baş gizir Elnus Mikayılov, Xanoğlan Cəfərov, Məhəbbət Əzizov, Xanəli Əhmədov, Qaya Məhərrəmov və Türkman döyüş meydanında idilər. Artıq ikinci gün idi ki, ağır döyüş gedirdi. Quluzadə Cavid bu döyüşdə şəhid oldu. Allah rəhmət eləsin. Gizir Elnur Mikayılov isə yaralandı. Onları döyüş meydanından çıxarmaq lazımlı idi. Ancaq separatçılar imkan vermir dilər. Türkman sürünə-sürünə gedib Elnuru sürüyərək bir evin divarının arxasına aparıb, ilk tibbi yardım göstərib batareya komandırı kapitan Elman Mirzəyevə məruzə edir ki, komandır, bizə kömək lazımdır. Bir şəhidimiz və bir yaralımız var. Mühasirədəyik, bilmirik haradayıq. Kapitan Elman Mirzəyev kimlərləsə əlaqə yaradıb, bizi mühasirədən xilas etdilər.

Türkmanla bağlı o qədər xatırələr var, danışmaqla qurtaran deyil. Türkman əsl vətənpərvər, cəsur döyüşçü idi. O, neçə-neçə yaralıları, şəhidləri döyüş meydanından çıxarıb. Türkmanın əziz xatirəsi biz döyüş yoldaşlarının qəlbində əbədi yaşayacaq.

Baş çavuş Salman Səmədov bildirdi ki, Türkman Xanoğlan Cəfərov və İlkin Əliyevlə lap yaxın oublar. Xanoğlan onun manqa komandırı idi. Türkman haqqında Xanoğlanın çox gözəl xatirələri var. Ona görə ki, ilk gündən şəhid olana qədər bir yerdə olublar.

Həmin gün Xanoğlan Cəfərov hərbi hissədə yox idi. Onun telefon nömrəsini baş çavuş Salman Səmədovdan alıb, səhəri ona zəng etdim:

- Salam. Xanoğlan Cəfərovdur?
- Salam. Bəli, eşidirəm. Kimdir?
- Xanoğlan, sizinlə danışan şəhid Türkman Məmmədovun dayısıdır (Hüseyin).
- Lap yaxşı. Nə lazımdır, dayı?

- Mənə dedilər ki, Vətən müharibəsi başlayan gündən sona qədər siz bir yerdə olmuşunuz.

- Dayı, indi gəlirəm, - deyib telefonu söndürdü. Bir neçə dəqiqədən sonra Xanoğlan bizdə oldu. Oturub Türkmanın döyüş yolu haqqında danişdıq. O, bildirdi ki, sentyabr ayının 27-dən biz bir yerdə olmuşuq. Çox mehriban oğlan idi. Vətəncanlı, mərd idi. Biz taborda üç nəfər hava hücumundan müdafiə qoşununda atıcı-zenitçi idik. Ancaq lazım olan yerdə döyüşə də girirdik.

Bizim tabor Füzuli-Cəbrayıl-Qubadlı istiqamətində döyüşürdü. Leytenant Kazım Feyzullayev bildirdi ki, çavuş Babək Şamxalovla siz döyüş mövqeyinizi seçib hazır vəziyyətdə dayanın. Hər bir əsgər öz yerini tutub, kəşfiyyatın signallını gözləyirlər. Həmin vaxt bizdən yüksəklikdə olan erməni separatçıları minomyotla bizi atəşə tutdu və iki şəhid, altı yaralımız oldu. İstədik yaralılarımızı çıxarıb arxaya göndərək. Erməni separatçıları imkan vermirdi yaxın düşməyə. Komandır leytenant Kazım Feyzullayev məruzə etdi ki, mühasirəyə düşmüşük, bize kömək lazımdır. Onlar bildirdilər ki, XTQ-nin əsgərləri indilərdə həmin ərazini alacaqlar. Səbrli olun. Bəli, üç saatdan sonra XTQ həmin yüksəkliyi separatçılardan təmizlədi.

Biz yaralı və şəhidlərimizi oradan çıxartdıq. Bir neçə gün orada meşəlikdə qaldıq. Artıq bize məlumat verildi ki, XTQ-lər Hadrut istiqamətində bir neçə kəndi azad edib. Həmin kəndlər bize çox yaxın idi. Mən (Xanoğlan) istədim ki, bir neçə əsgərlə kəndə gedib vəziyyəti öyrənim. Türkman da dedi: - Komandır, olar mən də gedim? Ancaq istəmirdim, məcburən gedirdi. Kənddə qalan mal-qaradan bir dana kəsib, soyub yemək hazırlayırdı. Bir neçə gündən sonra 8-10 km yolu arxaya qayıdırıldıq. Demək olar oktyabr ayının 25-i idi,

evlə danışdı. Anasını soruşdu. O, atasına “qardaş” deyə müra- ciət edirdi. Dedi ki, məndən nigaran qalmayın. Anam bilməsin. Anamı sənə tapşırıram, - deyib telefonu söndürdü. Ayın 26-sı tezdən döyüşə gedirdik. Hardasa 130-a qədər əsgər idik. Bir cərgə düzülüb Xocavənd rayonunun Zoğalbulaq kəndini işgaldən azad etməli idik. Yenə bizim taborda əsgər İlkin Əliyev, Babək Şamxalov və mən (Xanoğlan Cəfərov) öz vəzi-fəmizi yerinə yetirməli idik. Yəni, hava hücumundan qorun-malıydıq. 15-18 km yolu gedib meşədə qaldıq. Səhər tezdən – 27 oktyabrda Şəxir kəndinə, oradan da Zoğalbulaq kəndinə hücum etməli idik. Burada da erməni separatçıları bizdən çox yüksəklikdə idilər. Onlar bizim gəlişimizi izləyirdilər. Meşədən çıxıb 200 metr açıq sahə ilə gedib təzədən meşəyə daxil olmalı idik. Biz açıq sahəyə çıxan kimi minomyotdan və tankdan atəş açıldı. Mərmi əsgərlərimizin tən ortasına düşdü. Bir neçə nəfər yerə sərildi. Hərə bir tərəfə qaçıb daldalandı. Mərminin səsindən mənim qulaqlarım batmışdı, heç nə eşitmirdim. Tez yaralıları götürüb, dərədə gizlənib, onlara ilk köməklik göstərdik. Gördüm Türkman sağ tərəfindən boşluq hissədən yaralanıb. Boynuma bağladığım nazik şərfi açıb, yarasını bağlayıb, üzünə su vurdum. Gözlərini açdı, üzümə baxdı. Nə isə demək istədi. Sözünü deyə bilmədi. Komandirlə əlaqə yaradıb bildirdim ki, Türkman, ondan başqa da iki şəhidimiz və bir neçə nəfər yaralımız var. Biz ilk növbədə yaralıları xilas etdik. Şəhidlərin nəşini götürməyə imkan vermədi-lər. XTQ həmin ərazini təmizləyəndən sonra şəhidlərimizin nəşini götürə bildik.

Allah bütün şəhidlərimizə rəhmət eləsin!

**HÜSEYN MƏMMƏDOV,
AJB-nin üzvü, “Bütöv Azərbaycan”
qəzetiinin xüsusi müxbiri**

DOSTUNU XİLAS EDƏNDƏ...

Yazın ilk ayı idi. Hərbi xidmətə çağırış başlamışdı. Türkmana da hərbi komissarlıqdan çağırış vərəqəsi gəlmişdi. O, bir neçə gündən sonra hərbi komissarlıqla getdi. Hərbi komissarlıqdan bildirdilər ki, beş gündən sonra hazırlıqlı gəlin. Türkman sevinərək valideynlərinə bildirdi ki, beş gündən sonra əsgər gedirəm. Atası Yolçu bu xəbərə həm sevinirdi, həm də narahatçılıq keçirirdi. Yolçu oğlunun əsgərliyə getməsini şadyanalıq etmək üçün bazara gedib yaxşı bazarlıq edir. Bütün tədarükləri görür. Rəhimə xanım qızları Türkanə və Türkənla süfrə hazırlayır, biş-düş edirlər. Axı ana oğlunu, bacılar isə qardaşını hərbi borcunu verməyə yola salacaqdılar. Vaxta az qalmışdı. Qonaqlar - yaxınlar, qonşular, sinif yoldaşları və ona dərs deyən müəllimlərdən bir neçə nəfəri Türkmanın əsgərliyə getmə mərasimində iştirak edirdilər. Yolçu oğlunun şadlığına yığışan insanlara - xoş gəldin - dedi, kövrək səsləri göz yaşları əvəz etdi. Bir qədər susandan sonra:

- Ay qohumlar, qonşular, məni bağışlayın. Bu göz yaşları sevinc göz yaşlarıdır. Hər bir valideynin arzusudur oğlu Vətənə olan borcunu versin. Bu gün mən də öz istəyimə, arzuma çatdım. Oğlum Türkmanı Vətənin borcunu verməyə, kişilik məktəbindən keçməyə yola salıram. Arzum budur ki, elinin, obasının, müəllimlərinin başını uca etsin.

- Nəsib müəllim dedi ki, mən və burada iştirak edən müəllim yoldaşlarım adından deyirəm ki, Türkmana üç il dərs demişik. Onun təlim-tərbiyəsinə görə valideynlərinə sağ olun deyirəm. O, əsl vətənpərvər oğlandır. Biz hər zaman belə şagirdlərimizlə fəxr edirik. Sağ-salamat gedib sağ-salamat qayıtsın.

Qonşusu Kamal kişi bildirdi ki, Türkman bizim gözümüz önündə böyüyüb. Sağ olsun, həmişə böyük-kiçik yerini bilib. Bu yaşında özünə hörmət qazanıb. Allaha əmanət olsun. Heç vaxt bizi unutmasın.

Qonaqlar yavaş-yavaş evlərinə gedirdilər. Yolcu Rəhimə xanımı üzünü tutub dedi ki, dur uşağın yatağını düzəlt. Səhər tezdən yola çıxacaq, dincəlsin.

- Ay qızım, qardaşının yerini hazırla, gedib dincəlsin.
- Ay ana, yeri hazırlı!
- Sənə qurban olum, get dincəl, səhər tezdən duracaqsan.
- Oldu! Gecəniz xeyrə qalsın.
- Xeyrə qarşı, başına dolanım.

Türkman gecəni yata bilmədi. Yerində o yana-bu yana çevrildi.

Səhər tezdən Rəhimə ana oyanıb, çayniki doldurub qazın üstünə qoyub, süfrə hazırladı. Süfrədə Vilayət babasının göndərdiyi təmiz bal, yağı, pendir vardi.

Türkman, durub əl-üzünü yuyub, mətbəxə keçdi. Anası Rəhimə xanımın boynunu qucaqlayıb dedi:

- Deyəsən gecəni yatmayıb, səhər yeməyi hazırlamışan.

Kim yeyəcək bunu. Mən bir tıkə yeyəcəm.

- Başına dolanım, yol gedəcəksən, yaxşı çörək ye.

Yolcu mətbəxə girib:

- Məni nə üçün oyatmamışan?

- Ay ata, neçə gündür yorğunsan. Ona görə oyatmaq istəmədim. Dedim ki, dincələsən.

- Artıq vaxtdır. Mən özüm gedəcəm.

- Yox, mən də səninlə gedəcəm. Aparım yola salım, rahat olum.

- Hə, ay ana, sağ olun, - deyib anasının boynunu qucaqlayıb, üzündən öpüb, bacılarının hərəsinin boynundan bir qolunu salıb, alınlarından öpüb ayrıldı.

Rəhimə ana bir qab su doldurub arxasında atdı. Gözləri doldu.

- Ağlama, ay ana, - deyib maşına əyləşdi. - Ay ata, dayanacaqda saxla, mən düşüm, avtobusla gedəcəm. Sən qayıt evə, qoyma anam ağlasın. Yoxsa ağlamaqdan gözü tutulacaq.

- Onda avtovağzala kimi aparım. Oradan yola salıb qayıdaram.

- Yaxşı, oldu, gedək avtovağzala.

Sumqayıt şəhərinə gedən avtobusa əyləşib, sürücüdən xahiş etdi ki, ona “N” sayılı hərbi hissənin yaxınlığında bildirsin.

- Oldu, keçin əyləşin. Çatanda deyəcəm.

Türkman Sumqayıt şəhərindəki “N” sayılı hərbi hissədə xidmətini davam etdirirdi. Həftədə bir dəfə evlə telefon əlaqəsi yaradıb danışındı. Əsgərlik xidmətindən, komandirlərindən çox razılıq edirdi. Artıq bir il keçdiyini bildirirdi. O, böyük arzularla yaşayırıldı. Hərbi xidmətindən sonra ali təhsil almaq və gələcək planları haqqında düşünürdü. Sentyabr ayının 27-də erməni separatçılarının qəflətən Vətənimizə etdiyi hücum zamanı hamı bir nəfər kimi silaha sarılıb, Vətənin

müdafiəsinə qalxır. Həmin vaxt Türkman da silaha sarılır, Vətənin müdafiəsinə yola düşür. O, atasına zəng edib deyir ki, mən və bütün hərbi hissədəki əsgərlər cəbhəyə gedirik, məndən nigaran qalmayın. Bizim bir amalımız var: “Ya şəhid olacaqıq, ya da qazi”. Ay ata, səndən xahiş edirəm, cəbhəyə getməyimi anama və bacılarımı bildirmə.

- Ay oğul, indi haradasan?
- Ata, heç nə demək olmaz. Sonra danışarıq.
Əlaqə kəsilir.

Türkman Füzuli-Cəbrayıl rayonları istiqamətində gedən döyüslərə qatılır. Azərbaycan Ordusunun hər gün qazandığı uğurlar əsgərlərimizi daha da ruhlandırır. Cəbrayıl şəhərinin azad olunmasından sonra Türkman evlərinə telefon açır. Atası Yolçu, anası Rəhimə, bacıları ilə danışır. Yenə atasından xahiş edir ki, mənim döyük bölgəsində olduğumu anama bildirməyin. Hər kəsə məndən salam söylə.

“Eh, ay oğul, harada olduğunu məndən nəyə görə gizlədir-sən, nə üçün demirsən?” - öz-özünə danışa-danışa küçəyə çıxır. Bilsəydim haradadır, gedərdim. Yolçunu qonşusu Mustafa müəllimin səsi diksindirdi:

- Ay qonşu, salam.
- Salam, Mustafa müəllim.
- Türkmandan nə xəbər var, necədi? Təzəlikcə heç zəng edib danışmışınız mı?
- Zəng edir, elə bir az bundan qabaq danışdım, ay Mustafa müəllim. Döyük bölgəsindədir. Ancaq heç nə demir. Elə deyir ki, məndən nigaran qalmayın. Hər şey yaxşıdır.
- Ay qonşu, fikir etmə, inşallah hər şey yaxşı olar. O, çox qoçaq oğuldu, bizim fəxrimizdi.

Yolçu Mustafa müəllimlə sağıllaşıb evə keçdi. Ancaq ata ürəyi dözə bilmirdi, özünə yer tapmırıldı. Televizoru açıb cəbhə

Vətənin ölməz şəhidi xəbərlərinə baxırdı. Ali Baş Komandanın verəcəyi şad xəbəri gözləyirdi. Ali Baş Komandan dedi:

“Bu gün rəşadətli Azərbaycan Ordusu Füzuli şəhərini və bir neçə kəndi erməni separatçılarından təmizlədi”.

Yolçunun üzündə təbəssüm olsa da, ürəyində oğlunu və Azərbaycan əsgərlərini düşünürdü. Onlara dua edirdi. Bir neçə gün idi ki, Türkman zəng etmirdi. Evdə hamı nigaran qalmışdı. Günorta vaxtı idi, Yolçunun telefonuna zəng gəldi. Zəng edən Türkman idi.

- Salam, ay ata. Necəsiniz? Evdəsənmi?
- Salam, ay oğul. Biz yaxşıyıq. İşdəyəm. Niyə zəng etmir-sən? Hansı bölgədəsən?
- Ata, yer demək olmaz. O haqda məndən heç nə soruşma-yın. Hər şey yaxşıdır. Qələbə bizimdir. Ermənilər bizim qaba-ğımızdan tülkü kimi qaçırlar. İnşallah, Allahın köməkliyi ilə Xankəndinə, Şuşaya qələbə bayrağını özüm sancacam.
- Ay oğul, bəs nə üçün zəng etmirdin, neçə vaxt idi.
- Ata, döyüsdə idik, ona görə zəng edə bilmirdim. Hər şey yaxşıdır. Məndən nigaran qalmayıñ. Sağ olun. Anam bilməsin ha! - deyib, telefonu söndürdü.

Eh, ay oğul, nə vaxta qədər gizlədim anandan, bacılarından. Ürəyimiz sənin yanında qalıb. Ürəyində öz-özünə danışa-danışa maşının yanına getdi. Yol boyu elə fikirləşirdi. Yolçu evə gələndə toran düşmüştü. Rəhimə sevinərək bildirdi ki, Türkman zəng etmişdi, xeyli danışdıq. Səni soruşdu. Dedim ki, işdədir. Dedi ki, telefonuna zəng çatmir.

- Hə, düz deyir. Nə danışdı, haradadır, neçə vaxtdır zəng etmir.
- Dedi ki, hərbi hissəmi dəyişiblər. Ona görə gec-gec zəng edirəm, məndən narahat olmayıñ, - deyib söndürdü. Ancaq mən çox narahatam. Ürəyimə damıb ki, onu da döyüşə apa-

ribalar. Səsi heç xoşuma gəlmədi.

- Əgər elə şey olsaydı, mənə zəng edib deyərdi. Onları təlim mə aparırlar. Ola bilsin təlimdən qayıdanan sonra zəng edib. Ona görə səsi xoşuna gəlməyib, yorğun olub.

- Heç nə deyə bilmərəm. Allah bu ermənilərin bəlasını ver sin.

- Amin!

- Televizorda təzə bir xəbər verməyiblər?

- Xəbərim yoxdur. Bu gün heç televizoru açmamışam.

- Televizoru yandır, xəbərlərə baxaq, görək cəbhədən nə deyirlər.

- Bayaq qonşunun yoldaşı danışındı ki, Azərbaycan Ordusu bütün istiqamətlərdən hücuma keçib. Çoxlu sayıda ölü və əsir düşən ermənilər var. Əsir düşənlər yalvarmış ki, bizi bura məcburən gətiriblər. “Qarabağ Azərbaycandır!” deyirlərmiş.

- Eh! Onlar əsir düşüblər deyə elə deyiblər. Onların harda yaxşısı varsa, onun atasına lənət.

- Onu da düz deyirsən. Xəbərlər başlayır, görək nə deyirlər.

Aparıcı qızın üzünün təbəssümündən Yolçu hiss etdi ki, cəbhədən şad xəbərlər var. Müdafiə Nazirliyinin mətbuat katibi polkovnik-leytenant Anar Eyvazov xəbər verdi ki, rəşadətli Azərbaycan Ordusu Zəngilan, Qubadlı istiqamətində bütün üstünlüyü özündə saxlayır. Yaxın saatlarda şad xəbərlər veriləcək. Erməni separatçıları həm canlı qüvvə, həm də hərbi texnikalarını itirərək qaçırlar.

- Bax, bu gözəl xəbər oldu.

Aparıcı qız xəbər verir: “Ali Baş Komandan, Prezident İlham Əliyev öz tvitter səhifəsində yazıb ki, bu gün 25 oktyabr Azərbaycanın rəşadətli ordusu Qubadlı şəhərini azad etdi. Qarabağ Azərbaycandır!”

Vətənin ölməz şəhidi

- Nə demək olar, alçaqların sonudur. İnşallah, bu ayın sonuna qədər müharibə qurtarar.
- Allah ağızından eşitsin. Bütün əsgərlərimiz sağ-salamat ailələrinə qayıtsın.

Oktyabr ayının 25-də Türkman atası Yolçuya telefon açıb danışır. Hal-əhval tutur. Sonra atasına deyir ki, ola bilsin bir neçə gün zəng edə bilmədim, məndən nigaran olmayıñ. Anama, bacılarımı, qonşulara məndən salam söylə.

- Oldu, özünü qoru. Allah sizi qorusun.

Ay bala, deyəsən döyüşə gedirsən. Bir qədər fikirli halda yatağına uzandı. Yolçunun gözlərinə yuxu getmirdi. Səhər qədər o yana-bu yana çevrildi. Səhər işıqlaşan kimi əl-üzünü yuyub, çay-çörək yeyib, işə yola düşdü. Özünü pis hiss etdiyi iş yoldaşlarına bildirdi.

Kamal kişi üzünü Yolçuya tutub dedi ki, ay qonşu, uşaqdan nə xəbər var. Təzəliklə zəng edib?

- Axşam zəng etmişdi. Bir xeyli danışdıq. Dedi ki, bir neçə gün ola bilsin danışa bilmədik. Mənə elə gəlir ki, döyüşə gedirlər.

- A bala, bir yerini-yurdunu öyrənərdin. Görəydik haradadırlar.

- Demir, ay Kamal dayı. Deyir ki, o haqda məndən heç nə soruşmayıñ. Elə mən də ona görə narahatam.

- Narahat olma, qonşu, inşallah, hər şey yaxşı olar. Gəlməyinə də bir şey qalmayıb. Nə az, nə də çox, iki ay. A bala, səbirli ol, hər şey yaxşı olar. Görürsən də əsgərlərimiz günü-gündən irəliləyir. Bir də görəcəksən televizorda Türkmanın qəhrəmanlığından danışırlar. Aparıcı ona sual verir ki, keçdiyin döyüş yolundan danış. Onda sənin də, Rəhimə bacının da sevincinin həddi-hüdudu olmayıacaq. Səbirli ol.

- Təki sən deyən kimi olsun, Kamal dayı. Onda sənə bir

yaxşı qonaqlıq verəcəm.

Yolçu 29-u axşamı pis yuxu görür. Çiyninə pencəyini atıb həyətə çıxır. Xeyli fikirləşəndən sonra öz-özünə deyir ki, ola bilsin uşaq haqqında çox fikirləşirəm, ona görə yuxumu qatib-qarışdırıram. Saata baxdı ki, 7-ə işləyib. Əlini-üzünü yuyub iş yerinə yola düşdü.

Kamal kişi Yolçunun əlindən tutub dedi ki, nə olub?

- Heç nə olmayıb, Kamal dayı. Çox pis yuxu görmüşəm. Allah xeyrə calasın.

Yolçu gördüyü yuxunu Kamal kişiyə danışır.

- Kamal kişi üzünü Yolçuya tutub dedi ki, ay qonşu, o qədər onun fikirlə yatırsan, ona görə yuxunu qatib qarışdırımsan. Fikir etmə, səbirli ol.

- Eh ay qonşu, ata ürəyidir, dözmür.

- Ay Yolçu, evdə Rəhimənin, uşaqların yanında danışma.

Allah kömək olsun, yaxşı olar.

- Yox, Kamal dayı, danışa bilmərəm.

Yolçu axşam evə qayıdanda Rəhimə soruşdu ki, uşaq zəng edibmi?

- Yox, üç gün əvvəl danışlığımdır.

- Televizorda təzə bir xəbər veriblərmi bu gün? Cəbhədə vəziyyət necədir görəsən?

- Dedilər ki, Qubadlıdan Laçın istiqamətinə ordumuz hücum keçib. Laçının Güləbird kəndini azad ediblər. Ordumuzun bir hərbi maşını piyada əleyhinə minaya düşüb. Allaha çox şükürler olsun əsgərlərimizə heç nə olmayıb.

- Allaha çox şükür!

- Eh.. ay Yolçu, vallah dözə bilmirəm. Ürəyim az qalır partlasın. Bu uşaq niyə zəng etmir, zəng etdiyi nömrələrin də heç birinə zəng çatmır. Deyir ki, telefon söndürülüb.

- Səbirli ol, ay Rəhimə.

Vətənin ölməz şəhidi

- Nə qədər səbir edək. Dözə bilmirəm. Artıq bir həftədir uşaqtan xəbər yoxdur.

- Ay Rəhimə, elə yorulmuşam, halim yoxdur, mənim yatağımı hazırla, mən dincəlim. Səhər tezdən işə gedəcəm.

- Yerin hazırlı, dur dincəl.

Yolcu yenə yata bilmirdi. Yerində o yan, bu yana çevrilirdi. Dərd, fikir onu boğurdu. Yenə yuxusunu qatıb-qarışdırıldı. Tezdən durub işə getdi. Saat 10 idi, telefonuna zəng gəldi.

- Alooo Eşidirəm.

- Yolcu Vilayət oğludur?

- Bəli.

- Sizi narahat edən Gədəbəy rayonunun Hərbi Çağırış və Səfərbərlik üzrə Çağırış Məntəqəsinin rəisi polkovnik-leytenant Eldəniz Süleymanlıdır. Sizin oğlunuz Məmmədov Türkman Füzuli-Cəbrayıł rayonları istiqamətində gedən döyüşdə ağır yaralanıb. Füzuli rayonunda yerləşən hərbi hospitaldadır, gedin ora.

Yolçunun əli əsir, telefonu əlindən yerə düşür. Kamal dayı, mən getdim. Uşaq yaralanıb.

- A bala, maşını yavaş sür, səbirli ol.

Yolçunun atası Vilayət əmiyə komissarlıqdan zəng edib bildirlər ki, nəvəniz Füzuli-Cəbrayıł rayonları istiqamətində gedən döyüşlərdə şəhid olub. Vilayət əmi Gədəbəy hərbi komissarlığından Bakıda yaşayan qardaşı oğlu Elşənə zəng edib bildirdi ki, Türkman şəhid olub. Biz rayon hərbi komissarlığının nümayəndəsi ilə Füzuliyə gedirik. Siz də Bakıdan gəlin. Elşənlə Yolcu Bakıdan Füzuli rayonuna yola düşdülər. Onları hərbi hospitalın qarşısında “N” sayılı hərbi hissənin komandir və şəxsi heyəti göz yaşları içində qarşılıdı. Onlar Türkmanın keçdiyi döyük yolundan danışdilar. Bildirdilər ki, Türkman yüzlərlə erməni separatçılarını məhv edib, yüzlərlə

Hüseyin Məmmədov

---

yaralının həyata qayıtmasına yardım edib. Son döyüsdə yaralı dostunu xilas edən vaxt özü ağır qəlpə yarası alır. Şəhidlik zirvəsinə ucalır. Türkmanın atasına, babasına öz təşəkkürlərini bildirdilər ki, siz belə mərd, cəsur övlad böyütmüsünüz.

Həmin axşam şəhid Türkman Məmmədovun nəşri Bakı şəhərinə - yaşadığı Sabunçu rayonunun Əmir Bağırov küçəsi ev 13-ə gətirildi.

Şəhidin nəşini Sabunçu rayonunun dövlət nümayəndələri, sinif yoldaşları, rayon sakinləri Azərbaycan, Türkiyə və Pakistan bayraqlarının altından keçərək qarşıladılar.

Şəhidin nəşini dövlət nümayəndələrinin, camaatın izdihamlı müşayiəti ilə Bakıxanov qəsəbəsində yerləşən Şəhidlər xiyanətində dəfn olundu.

Türkmanın atası gələn insanlara, dərdinə şərik olduqları üçün təşəkkür etdi və dedi ki, bu gün gördüm ki, şəhid tək mənim övladım deyil, xalqımın övladıdır.

Şəhidlər ölməz, Vətən bölünməz!

Vətən sağ olsun!

*Hüseyin Məmmədov,
“Bütöv Azərbaycan” qəzeti
20 yanvar 2021*

ZƏFƏR GÜNÜNƏ AZ QALMIŞ ŞƏHADƏTİN MÜBARƏK, ŞƏHİDİM!

İllər ötür, illər əsrlərə çevrilir, əsrlər minilliklərə, tarixə dönüb yadda qalır, bəzi hadisələr isə yaddan çıxır. Ancaq elə tarixi hadisələr var ki, heç vaxt yaddan çıxmır. Üstündən əsr-lər ötsə, qərinələr keçəsə belə, nəsillər bir-birini əvəz etsə də öz qanları ilə dastan yazan şəhidlərimiz, torpaq uğrunda canın-dan, qanından keçən oğul və qızlarımız heç vaxt unudulmur. Onların müqəddəs ruhları həmişə uca Yaradanın, xalqın yanında hörmətlə çəkilir.

Bəli, hər birimizin ürəyində müqəddəs bir hiss - Vətənə olan məhəbbət, sevgi hissi yaşayır.

Müstəqillik əldə etdikdən sonra dilimizdə yaşam hüququ qazanan 20 Yanvar faciəsindən başlayaraq, hələ də davam edən “Dağlıq Qarabağ” Vətən müharibəsinin ağrı-acısını ifadə edən şəhid sözü qəhrəmanlıq simvolu kimi hər kəsdə qürur hissi oyadır.

Mərd oğullar separatçı Ermənistən Vətənimizə təcavüzü zamanı ərazi bütövlüyüümüzün hər qarışı üçün canlarından keçərək müasir qəhrəmanlıq tariximizi ölümün gözünə dik baxaraq yazdırılar.

30 ilə yaxınd idi ki, erməni separatçıları tərəfindən işgal edilmiş torpaqlarımızın azad edilməsi üçün tədbirlər hazırlanırdı. Buna görə bütün hərbçilərimiz Ali Baş Komandan, Prezident İlham Əliyevin sərəncamı ilə döyüş hazırlığına gəti-rildi.

Sentyabr ayının 27-də erməni separatçılarının qəflətən Azərbaycan Respublikasının ərazisinə hücum etməsi, dinc əhalini top, raket atəşinə tutması hər bir əsgər və zabitimizi silaha sarılıb vətənin müdafiəsinə qalxmağa məcbur etdi,

Vətən müharibəsinə gedən əsgərlər içərisində Türkman Yolçu oğlu Məmmədov da vardi.

Türkman Yolçu oğlu Məmmədov 1998-ci ildə Gədəbəy rayonunun Hacılar kəndində anadan olub. İbtidai təhsilini Hacılar kənd orta məktəbində alıb. Valideynləri Bakı şəhərinə köçdükləri üçün Türkman da təhsilini davam etdirmək üçün beşinci sinifdən Sabunçu rayonunun 22 sayılı tam orta məktəbində doqquzuncu sinifə qədər oxuyub, sonrakı təhsilini Sabunçu rayonunun Bakıxanov qəsəbəsində yerləşən 17 sayılı orta texniki peşə litseyində davam etdirib. 2019-cu ilin iyul ayında Gədəbəy rayonunun Hərbi Çağırış və Səfərbərlik üzrə dövlət xidməti tərəfindən hərbi xidmətə çağırılıb. Hərbi xidmətini N sayılı hərbi hissədə keçirib. Oktyabr ayının 2-də erməni separatçıları ilə döyüşmək üçün Türkman Məmmədov da döyüşə gedir. Türkman Füzuli-Cəbrayıl istiqamətində gedən döyüşlərdə ermənilərin canlı qüvvələrinin məhv edilməsində xüsusi mərdlik göstərib. Yüzlərlə erməni separatçısını məhv edib. Türkman valideynləri ilə danışanda deyirmiş ki, ermənilər bizim qabağımızdan tülükü kimi qaçırlar. Məndən nigaran qalmayın. İnşallah, Zəfər Bayrağını Xankəndinə özüm sancacam. Erməni separatçılarının sonuna lap az qalıb. Qohumlar, qonşular atası Yolçudan, anası Rəhimədən Türkmani soruşanda deyirdilər ki, dünən zəng etmişdi. Deyir ki, hər şey yaxşıdır. Məndən hər kəsə salam deyərsiniz. Zəfər gününə lap az qalıb. Həmişə bu sözlərlə bizə təskinlik verirdi. Oktyabr ayının 25-də günorta vaxtı idi, atası Yolçunun telefonuna zəng gəldi. Bu dəfə çox qısaca danışdı: "Ay ata, məndən nigaran qalmayın, hər şey yaxşıdır. Məndən anama, bacılarımı salam söylə. Sağ olun". Əlaqə kəsildi.

Oktyabrin 26-da erməni separatçılarına qarşı əks hücumda keçən əsgərlərimiz düşmənə layiqli cavab vermişdilər. Həmin gün Türkman hərbi hissədə dincəlirmiş, ancaq əsgər dostu döyüşdə olub. Onun döyüşdən sonra geri qayıtmadığını eşidib,

---

Vətənin ölməz şəhidi komandirindən xahiş edir ki, dostunun axtarışına o da getsin. Komandir ona dincəlməyi məsləhət görsə də, Türkman onlarla getməsini dönə-dönə xahiş edir. Komandiri razılıq verəndən sonra hazırlaşış komandirinin əmrini gözləyir. Oktyabrın 27-nə keçən gecə yaralıların çıxarılması üçün döyüş bölgəsinə gedirlər. Türkman dostları ilə bir neçə yaralını xilas edir. Növbəti dəfə yaralı hərbçi yoldaşlarını döyüş meydanından çıxaran zaman erməni separatçıları həmin ərazini top, raket atəşinə tuturlar. Həmin gecə Türkman Yolçu oğlu Məmmədov qəhrəmancasına şəhid olur. Türkmanın göstərdiyi qəhrəmanlıqdan, şücaətdən danışan komandir dedi: “Mən bu gün də gözlərimə inana bilmirəm ki, Türkman bizim aramızda yoxdur. O, şəhidlik zirvəsinə yüksəlib. Türkman Məmmədovun göstərdiyi qəhrəmanlıq heç vaxt unudulmayacaq. Onun əziz xatırəsi bizim və xilas etdiyi yaralı döyüşü yoldaşlarının qəlbində əbədi olaraq yaşayacaq.

ŞƏHİDLƏR ÖLMƏZ!

Şəhidlərin qanı heç vaxt yerdə qalmayacaq. Onların qisasını alan yüzlərlə igid, mərd əsgərlərimiz var və olacaq”.

YAŞASIN AZƏRBAYCAN!

QARABAĞ AZƏRBAYCANDIR!”

Sonra oxuduğu 17 sayılı orta Texniki Peşə Litseyinin riyaziyyat müəllii Nəsib Hüseynov çıkış etdi. Nəsib müəllim bildirdi ki, Türkmana üç il riyaziyyat fənnindən dərs demişəm. O, çox vətənpərvər, nizam-intizamlı şagird olub. Həmişə müəllimlərinin, şagird yoldaşlarının hörmətini qazanıb. Məktəbin ictimai işlərində ön sıradə olub. 2018-ci ildə əla qiymətlərlə məktəbi bitirmişdi. Bu gün onun şəhidlik zirvəsinə yüksəlməsini eşidəndə biz müəllim kollektivi çox kədərləndik. Axı bu günə qədər bizim məktəbin yeddinci məzunu şəhid olurdu.

Sonra informatika-texnologiya müəllimi Humay Quliyeva və Hərbi hazırlıq müəllimi Cavanşir Orucov çıkış etdilər.

Humay müəllim göz yaşları içində dedi: “Ana övladlarını necə sevirsə, mən də tələbələrimi elə sevmişəm. Türkman çox vətənpərvər, mərd, zarafatçı, sevimli tələbələrimdən biri olub. Onun hərəkətləri, gülüşü hələ də gözlərim önündən getmir. Dövrümüzdə baş verən müharibə nəticəsində bir çox anaların gözü yaşlı qaldı. Türkman bu gün burada iştirak edən müəllim kollektivinin, onu tanıyan dostlarının qəlbində əbədi qalacaq. Onun daxilində olan vətənpərvərlik, yurdunu, insanları sevməyi, onu ən müqəddəs məqama - Şəhidlik zirvəsinə ucaltdı”.

Cavanşir müəllim: Türkman bizim gözlərimizdə bir ömür silinməyən yaş buraxdı. Gülüşü ilə qəlbimizi sevindirən o böyük ürəkli oğlan, indi ürəyimizdə qəhrəmana döndü.

17 sayılı Texniki Peşə Litseyinin müəllim kollektivi adından Türkmanın simasında bütün şəhidlərimizə rəhmət diləyir, Azərbaycan Ordusuna təşəkkür edirik. Siz bizə birliyi, mübarizliyi öyrətdiniz. Siz bizə başucalığı götirdiniz.

Haqqınız ödənməz!

“Əgər torpaq şəhid qanı ilə yoğrulursa, o Vətəndir”!

“Şəhidlər ölməz, Vətən bölünməz!” şüarı ilə sözünü tamamladı.

P.S. Separatçı Ermənistən dövlətinin Baş naziri Nikol Paşinyan noyabr ayının 10-da məğlub olduqlarını bildirib, Rusyanın vasitəciliyi ilə Sülh aktına imza atdı.

44 günlük Vətən müharibəsi Azərbaycan xalqının, onun rəşadətli ordusunun qələbəsi ilə başa çatdı.

Yaşasın Azərbaycan Respublikasının Ali Baş Komandanı, Prezidenti İlham Əliyev cənabları!

Yaşasın Azərbaycanın Rəşadətli Ordusu!

Qarabağ Azərbaycandır!

**Hüseyin Məmmədov,
“Bütöv Azərbaycan” qəzeti,
26 noyabr 2020**

ŞƏHİDLƏR

(*Müəllif: Zərifə Mikayilova*)

VƏTƏN kəlməsinin hər bir hərfini
Qaniyla torpağa yazdı şəhidlər!
Nə qədər yazsam da şöhrətinizdən,
Yenə də çox azdı, azdı, şəhidlər!

Ölümün gözünə dik baxdırınız siz,
Bayraqı zirvəyə siz taxdırınız siz,
Ruhunuz göylərdə, yox, sağsınız siz,
Məkanınız cənnət, yazdı, şəhidlər!

Vətənin özüsüz, ay gül balalar,
Ağrıdır könlümü sizin yaralar.
Sizindir deyilən bütün dualar,
Düşmənə məzarlar qazdı, şəhidlər!

Ey şəhid anası! Vətənin gözü,
Baş əyir önündə bu şair sözü!
Səbr versin sizə Yaradan özü!
“Cəngi”di, “Misri”di sazdı, şəhidlər!

MƏMMƏDOV HÜSEYN İSA OĞLU 1961-ci ildə Gədəbəy rayonunun Hacılar kəndində anadan olub. 1968-1978-ci illərdə Hacılar kənd orta məktəbində təhsil alıb. 1979-81-ci illərdə hərbi xidmətdə olub. 1983-cü ildə V.İ.Lenin adına APİ-nin (indiki ADPU-nin) filologiya fakültəsinə daxil olub.

Hal-hazırda “Bütöv Azərbaycan” qəzetində xüsusi müxbir işləyir. Yazılıları “Bütöv Azərbaycan”, “Respublika”, “Kredo”, “Azərbaycan övladı” qəzetlərində, “Ozan” jurnalında dərc olunub.

Türkman dərs vaxtı

Türkman bacısı ile

Türkman qohumlarla

Türkman mekteb yoldaşları arasında

Türkman müəlliməsi ilə yeni il şənliyində

Türkman məktəbə getdiyi ilk gün

Türkman sınıf yoldaşları ile

Türkman bacısının toy şənliyində

Türkman şagird yoldaşları arasında özünü xoşbəxt hiss edirdi.

Türkman bacısının toy məclisi. Arxam, dayağım idin qardaşım...

Türkman bacısının toy məclisində valideymləri və yaxın qohumları ilə

Türkman, müellimlerim ve şagird yoldaşları ile tebliğim doygunuda

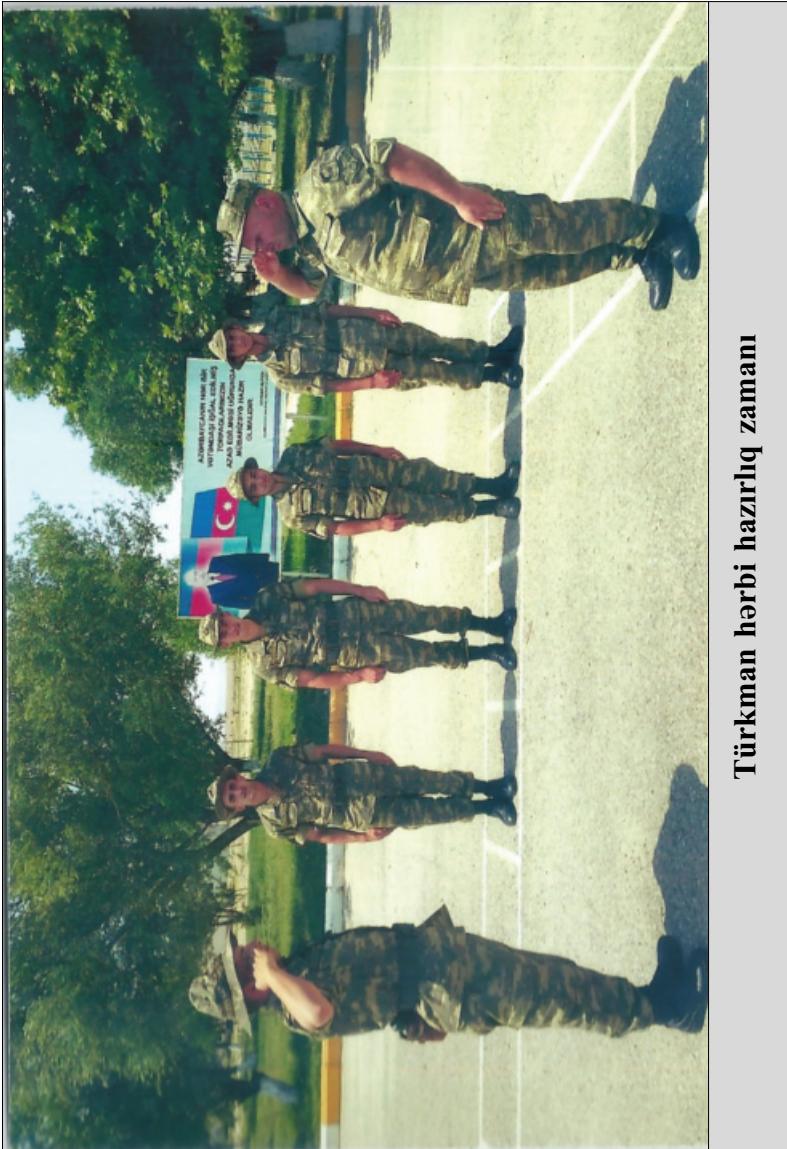

Türkman hərbçi yoldaşları ilə

Türkman herbi därspe

Türkman hərbi hazırlıq zamanı

Türkman hərbi hissəsi

Türkman döyüş tapşırığı yerine yetişen zaman

**Komandirləri Türkmanın boş çarpayısına
baxıb kədərlənirdilər**

FƏXRİ FƏRMAN

əsgər Məmmədov Türkman Yolçu oğlu

“NOVRUZ BAYRAMI” münasibəti ilə, eləcə də döyüş və
ictimai-siyasi hazırlığında eldə etdiyi yüksək nailiyyatlara
göra

TƏLTİF OLUNUR

“10” mart 2020-ci il

FƏXRİ FƏRMAN

əsgər Məmmədov Türkman Yolçu oğlu

“26 İYUN-SİLAHLI QÜVVƏLƏRİN YARANMASININ 102-Cİ”
ildönümü münasibəti ilə, eləcə də döyüş və ictimai-siyasi
hazırlığında əldə etdiyi yüksək nailiyyətlərə görə

TƏLTİF OLUNUR

“26” iyun 2020-ci il

FƏXRİ FƏRMAN

Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyünün
bərpası və müdafiəsi uğrunda gedən xüsusi döyüş
əməliyyatlarında fəal iştirak etdiyinə görə

TƏLTİF OLUNUR

əsgər Məmmədov Türkman Yolçu oğlu

TƏBRİK NAMƏ

Hörmətli valideyn !

Sizin oğlunuz Məmmədov Türkman bizim hərbi hissədə xidmət edir. Xidmət etdiyi müddət erzində özünü intizamlı, bacarıqlı, təşəbbüskar, vətənperver, herbi qulluqçu kimi tanımışdır. O, təlimlər zamanı herb sənətinin incəliklərini öyrənməye böyük sey göstərir, onun Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və qanunlarına, herb nizamnamələrin tələblərinə, komandirlərin əmr və göstərişlərinə sözsüz təbe olması və herbi xidmət şürlü yanaşması xidmətdə uğurlar elde etməsinə təkan verir. Xidmət müddətində yüksək herbi intizam nümayiş etdirildiyine, döyüş və ictimai-siyasi hazırlıqla elde etdiyi nailiyyətlərə görə herbi hissə komandanlığı tərefindən mükafatlandırılıb. Onda Vətənimiz Azərbaycana qarşı böyük sevgi, ölkəmizin işqli gelaceyinə sarsılmaz inam hissi formalaşmışdır.

Ana Vətənimizin azadlığının və ərazi bütövlüyünün təhlükə altında olduğu bir vaxtda nümunəvi əvlad terbiyə edib Vətənin müdafiəsi üçün herbi xidmətə göndərdiyinizə görə Size ürkəndən təşəkkür edir və çox sağlam deyirik!

Hamimizə yaxşı məlumdur ki, torpaqlarımızın 20 faizi işgal altındaadır və Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin qarşısında ərazi bütövlüyümüzün bərpası kimi mühüm vezifələr dayanır. Bele bir şəraitdə Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrində xidmət eden herbi qulluqçuların qazandığı uğurlar daha böyük ehemmiyyət kəsb edir.

TƏŞƏKKÜR MƏKTUBU

Hörmətli valideyn !

Sizin oğlunuz əsgər Məmmədov Türkman

bizim herbi hissede xidmet edir. O, herbi hissenin bacarıqlı, çalışqan, casur herbi qulluqçularından biri sayılır, komandirlərin verdiyi bütün tapşınqları vaxtında ve dəqiq yerinə yetirir. Sizin oğlunuz təlimlər zamanı herb senetinin incəliklərini öyrənməye böyük sey göstərir, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və qanunlarına, harbi nizamnamelerin teleblərinə, komandirlərin əmr və göstərişlərinə sözsüz təbə olması və herbi xidməte şüurlu yanaşması onun xidmetde uğurlar elde etməsinə təkan verir. Xidmet müddətində yüksək harbi intizam nümayiş etdirdiyinə, döyüş və ictimai-siyasi hazırlıqla elda etdiyi nailiyyətlərə görə, eleca de "Ramazan bayramı" münasibeti ilə herbi hissə komandanlığı tərefindən mükafatlandırılıb. Onda Vətənimiz Azərbaycana qarşı böyük sevgi, ölkəmizin işçili geləcəyinə sarsılmaz inam hissi formalaşmışdır.

Hörmətli valideyn !

Hamimizə yaxşı məlumdur ki, torpaqlarımızın 20 faizi işgal altındadır və Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin qarşısında ərazi bütövlüğümüzün berpasi kimi mühüm vəzifələr dayanır. Belə bir şəraitde Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrində xidmet edən herbi qulluqçuların qazandığı uğurlar daha böyük ehemmiyyət keşb edir.

Siz fərqli edə bilərsiniz ki, oğlunuz Müstəqil Azərbaycan Respublikası qarşısındaki herbi mülkələfiyyətini ləyiqincə yerinə yetirir və ona bəslənen ümidiarı doğruldur. Belə şərəfli övlad böyüdüb təribye etdiyiniz üçün Sizə təşəkkür edirik.

XİDMƏTİ XASİYYƏTNAMƏ

Verilir 28.09.1998-ci ildə Gedəbəy rayonunda anadan olmuş, Azərbaycanlı, əvvəller mehkum olunmamış, subay, orta təhsilli, 23.09.2019-cu ildə Gedəbəy SHXÇDX tərəfindən həqiqi hərbi xidmətə çağırılmış, 869 nömrəli hərbi hissənin zenit-raket batareyasının 2-ci zenit raket taqimının 4-cü zenit raket mənşəsinin atıcı zenitçi vəzifəsində xidmet etmiş əsgər Məmmədov Türkman Yolçu oğluna.

Əsgər Məmmədov Türkman Yolcu oğlu 869 nömrəli hərbi hissənin zenit-raket batareyasında xidmet etdiyi müddət ərzində özünü müsbət cəhətdən, nizam-intizamlı, bacarıqlı və işgütər əsgər kimi tanımışdır.

Öz üzərində düşən vəzifənin məsuliyyətini dərk edirdi və bu vəzifənin öhdəsindən layiqince gəldi. Döyüş və ixtimai-siyasi hazırlığın, döyüş tapşırıqlarının yerinə yerləşdirilməsi üçün elindən galəni əsirgəmər və bu istiqamətdə məqsədyönlü iş aparırdı. Silahının və digər texnikanın material hissəsinin qorunub saxlanması və onlardan düzgün istifadə edilməsi qaydalarını bilirdi.

Komandir və böyük rəisişlərin verdikləri emr və sərəncamları vaxtında, dəqiq yerinə yetirirdi. Özüne qarşı tələbkar idi. İxtisasına uyğun biliyi və hazırlıq səviyyəsi yaxşı idi.

Hərbi biliyi səviyyesinin artırılması üçün daim öz üzərində çalışırdı.

Təşəbbüskar və qətiyyətli idi. Tənqidli düzgün başa düşür və ondan netice çıxarmağı bacarırdı.

Mənəvi cəhətdən saf idi.

Dövlət sırrını qorumağı bacarırdı.

M Ü N D Ə R İ C A T

Yarı yolda qalan ömür...	3
(ön söz)	3
Məmmədov türkman yolçu oğlu	6
(ömür yolu)	6
Yada düşər	7
Xatirələr...	7
Zəfər tariximizi yazanlar	12
Xonçası bəzənmədi	17
Vətən sevgisi	24
Türkmanın şəhid	
olmağına inanmadıq	26
Onu unutmaqmı olar	39
Torpağa ömür olanlar	49
Dostunu xilas edəndə...	75
Zəfər gününə az qalmış	
Şəhadətin mübarək, şəhidim!	85
Şəhidlər	89

Hüseyn Məmmədov

VƏTƏNİN ÖLMƏZ ŞƏHİDİ

Yığılmağa verilib: 20.05.2021

Çapa imzalanıb: 26.05.2021

Ş.ç.v: 14.5

Tiraj: 100